

DEWAN MAJLIS**Khamis, 7 Rejab 1440/14 Mac 2019****YANG DI-PERTUA
DAN AHLI-AHLI MAJLIS
MESYUARAT NEGARA****HADIR:****YANG DI-PERTUA**

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Seri Lela Dato Seri Setia Awang Haji Abdul Rahman bin Dato Setia Haji Mohamed Taib, PSNB., SLJ., PHBS., PJK., PKL., Yang Di-Pertua Majlis Mesyuarat Negara, Negara Brunei Darussalam.

**AHLI RASMI KERANA JAWATAN
(PERDANA MENTERI DAN
MENTERI-MENTERI):**

Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, Perdana Menteri, Menteri Pertahanan, Menteri Kewangan dan Menteri Hal Ehwal Luar Negeri, Negara Brunei Darussalam.

Duli Yang Teramat Mulia Paduka Seri Pengiran Muda Mahkota Pengiran Muda Haji Al-Muhtadee Billah ibni Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah, DKMB., DPKT., King Abdul Aziz Ribbon, First Class (Saudi Arabia), The Order of the Renaissance (First Degree) (Jordan), Grand Cross of Crown Order - G.K.K. (Netherlands), Medal of Honour (Lao), DSO (Singapore), Order of Lakandula with the Rank of Grand Cross (Philippines), The Order of Prince Yaroslav the Wise, Second Class (Ukraine), DSO (Military) (Singapore), PHBS., Menteri Kanan di Jabatan Perdana Menteri, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Laila Setia Bakti Di-Raja Dato Laila Utama Haji Awang Isa bin Pehin Datu Perdana Manteri Dato Laila Utama Haji Awang Ibrahim, DK., SPMB., DSNB., PHBS., PBLI., PJK., PKL., Penasihat Khas Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Negara Brunei Darussalam.

(Tidak hadir atas urusan rasmi)

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Seri Kerna Dato Seri Setia (Dr.) Haji Awang Abu Bakar bin Haji Apong, PSNB., DSLJ., SMB., PHBS., PIKB., PKL., Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Pehin Udana Khatib Dato Paduka Seri Setia Ustaz Haji Awang Badaruddin bin Pengarah Dato Paduka Haji Awang Othman, PSSUB., DPMB., PHBS., PBLI., PJK., PKL., Menteri Hal Ehwal Ugama, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Awang Haji Ali bin Apong, PSNB., DPMB., PJK., PIKB., PKL., Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Pehin Datu Lailaraja Mejar Jeneral (B) Dato Paduka Seri Haji Awang Halbi bin Haji Mohd. Yussof, DPKT., SMB., PHBS., Menteri Pertahanan II, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Dr. Awang Haji Mohammad Isham bin Haji Jaafar, PSNB., DPMB., Menteri Kesihatan, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Haji Awang Abdul Mokti bin Haji Mohd Daud, PSNB., SPMB., PJK., PKL., Menteri di Jabatan Perdana Menteri, Negara Brunei Darussalam.

(Tidak hadir atas urusan rasmi)

Yang Berhormat Dato Seri Setia Dr. Awang Haji Mohd. Amin Liew bin Abdullah, PSNB., SPMB., SNB., Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Kewangan dan Ekonomi II, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Awang Haji Erywan bin Pehin Datu Pekerma Jaya Haji Mohd. Yusof, PSNB., SPMB., PJK., PIKB., PKL., Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Ir. Awang Haji Suhaimi bin Haji Gafar, PSNB., SPMB., SNB., PIKB., PKL., Menteri Pembangunan, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Dr. Awang Haji Mat Suny bin Haji Mohd Hussein, PSNB., DPMB., PJK., Menteri Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Dato Seri Setia Awang Haji Hamzah bin Haji Sulaiman, PSNB., DPMB., PJK., Menteri Pendidikan, Negara Brunei Darussalam.

(Tidak hadir atas urusan rasmi)

Yang Berhormat Dato Seri Setia Awang Abdul Mutalib bin Pehin Orang Kaya Seri Setia Dato Paduka Haji Mohammad Yusof, PSNB., SMB., PIKB., Menteri Pengangkutan dan Infokomunikasi, Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Mejar Jeneral (B) Dato Paduka Seri Awang Haji Aminuddin Ihsan bin Pehin Orang Kaya Saiful Mulok Dato Seri Paduka Haji Abidin, DPKT., SMB., Menteri Kebudayaan, Belia dan Sukan, Negara Brunei Darussalam.

AHLI YANG DILANTIK ORANG-ORANG YANG BERGELAR:

Yang Berhormat Pehin Datu Imam Datu Paduka Seri Setia Ustaz Haji Awang Abdul Hamid bin Bakal, PSSUB., DSNB., PHBS., PBLI., PKL.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Pendikar Alam Dato Paduka Seri Awang Haji Hasrin bin Dato Paduka Haji Sabtu, DPKT., DPMB., SNB., PBLI., PJK., PKLP.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim, DPMB., SNB., PJK., PKL.

AHLI YANG DILANTIK ORANG-ORANG YANG TELAH MENCAPAI KECEMERLANGAN:

Yang Berhormat Awang Haji Umarali bin Esung, PSB., PIKB., PKL.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arsad, SMB.

Yang Berhormat Awang Ong Tiong Oh.

Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeriyanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman.

Yang Berhormat Dayang Nik Hafimi binti Abdul Haadii.

Yang Berhormat Dayang Khairunnisa binti Awang Haji Ash'ari, PIKB.

Yang Berhormat Awang Iswandy bin Ahmad, PIKB.

AHLI YANG DILANTIK MEWAKILI DAERAH-DAERAH:

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon, PSB., PJK., PIKB., PKL., Penghulu Mukim Berakas 'B', Zon 1 - Daerah Brunei dan Muara.

Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis, PSB., PJK., PIKB., PKL., Penghulu Mukim Kota Batu, Zon 3 - Daerah Brunei dan Muara.

Yang Berhormat Awang Haji Tahamit bin Haji Nudin, PSB., PIKB., Penghulu Mukim Gadong 'A', Zon 4 - Daerah Brunei dan Muara.

Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari, Ketua Kampung Limau Manis, Zon 5 - Daerah Brunei dan Muara.

Yang Berhormat Pengiran Haji Mohamed bin Pengiran Haji Osman @ Othman, PSB., PIKB., PKL., Ketua Kampung Masjid Lama, Pekan Muara, Sabun dan Pelumpong, Zon 2 - Daerah Brunei dan Muara.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin, PJK., PKL., Penghulu Mukim Liang, Zon 1 - Daerah Belait.

Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput, PIKB., Ketua Kampung Labi I, Zon 2 - Daerah Belait.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Wahab bin Apong, SUB., PJK., PIKB., PKL., Penghulu Mukim Tanjong Maya, Zon 1 - Daerah Tutong.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, PIKB., PKL., Penghulu Mukim Telisai, Zon 2 - Daerah Tutong.

Yang Berhormat Awang Haji Emran bin Haji Sabtu, SMB., PSB., PIKB., PKL., Penghulu Mukim Bokok, Kelima-lima Mukim Daerah Temburong.

HADIR BERSAMA:

Yang Dimuliakan Pehin Orang Kaya Pekerma Jaya Dato Paduka Awang Haji Judin Haji Asar, DPMB., SLJ., POAS., PHBS., PBLI., PJK., PKL., Jurutulis Majlis Mesyuarat Negara, Negara Brunei Darussalam.

Yang Mulia Dayang Rose Aminah binti Haji Ismail, PSB., PIKB., Timbalan Jurutulis Majlis Mesyuarat Negara, Negara Brunei Darussalam.

Mesyuarat mula bersidang pada pukul 9.00 pagi

Yang Dimuliakan Jurutulis:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Mesyuarat Pertama Dari Musim Permesyuaratan Kelima Belas Majlis Mesyuarat Negara bersidang pada hari ini, iaitu hari yang kelima, Khamis, 7 Rejab 1440 bersamaan 14 Mac 2019 didahului dengan Doa Selamat.

DOA SELAMAT

Doa selamat dibacakan oleh Yang Dimuliakan Pehin Khatib Dato Paduka Awang Haji Emran bin Haji Kunchang. (Imam Masjid Omar 'Ali Saifuddin).

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ kita bersyukur ke hadrat اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى kerana dengan limpah dan rahmat-Nya jua kita dapat bersama-sama hadir pada pagi ini, di Majlis Mesyuarat Pertama Dari Musim Permesyuaratan Kelima Belas Majlis Mesyuarat Negara yang bersidang bagi hari yang kelima. Selawat serta salam ke atas junjungan besar kita, سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ kaum kerabat para sahabat serta pengikut-pengikut Baginda yang taat lagi setia hingga ke akhir zaman.

Ahli-Ahli Yang Berhormat, Susunan Kerja kita pada pagi ini sebagaimana beberapa hari yang telah lalu, akan kita dahului untuk membincangkan Perkara V, Soalan-Soalan Yang Telah Diberi Notis. Seperti biasa, Soalan Jawab Lisan ini akan dihadkan kepada 5 soalan sahaja dan

sesudah itu kita akan berpindah semula **إِنْ شَاءَ اللهُ** ke Perkara VII, iaitu Rang Undang-Undang (2019) Perbekalan 2019/2020, yang begitu rancak telah kita bincangkan selama 3 hari berturut-turut.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Perkara V, Soalan-Soalan Yang Telah Diberi Notis. Soalan Jawab Mulut No. 9 daripada Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit kepada Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua. **السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ** Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Ahli-Ahli Yang Berhormat.

Buaya muara ataupun buaya kuala sungai selain hidup di habitat utama di sungai-sungai juga hidup di laut iaitu muara atau kuala sungai dan adakalanya dijumpai di lautan lepas. Buaya jenis ini boleh bertahan di air masin atau di sungai yang ditumbuhi dengan pokok-pokok bakau atau nipah. Buaya ini mampu melompat secara tegak (*vertical*) dari air hingga mencapai ketinggian sama dengan tubuhnya untuk menyerang mangsanya.

Buaya jenis ini boleh didapati di Sungai Tutong, Sungai Talamba dan Kuala Tutong, Sungai Bato Apoi di Sungai Temburong hingga ke Kuala Labu dan Sungai Belait hingga ke Kuala Sungai Belait. Pada masa ini sudah banyak insiden berita buaya-buaya dilihat berkeliaran di sungai-sungai, lagun

malah di longkang-longkang di negara ini dan beberapa orang sudah menjadi mangsa buaya-buaya tersebut.

Soalan saya ialah:

1. Adakah perancangan pihak yang berkenaan untuk mengadakan program kesedaran khusus bagi memahami secara mendalam tentang habitat buaya dan bahayanya kepada orang ramai termasuk pemasangan papan tanda amaran bahaya di kawasan-kawasan yang sudah dikenal pasti berikutan peningkatan populasi buaya di negara ini?;
2. Pada tahun-tahun 40-an hingga 60-an ada perusahaan penangkapan buaya berlesen yang dinamakan "pengalir buaya". Adakah perancangan Jabatan Hidupan Liar untuk mengeluarkan lesen atau permit penangkapan buaya secara bermusim untuk mengurangkan populasi buaya di samping hasil dari penangkapan itu akan menjadi sumber pendapatan kepada yang berkenaan?; dan
3. Adakah sudah dijalankan kajian tentang populasi buaya-buaya yang terdapat di negara ini untuk mengelakkan kepupusannya seperti yang berlaku terhadap penyu dan haiwan liar yang lainnya?

Sekian, terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, mengenai dengan soalan buaya ini. Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan jabatan-jabatan berkenaan di bawahnya sentiasa bekerjasama dengan Bahagian Hidupan Liar, Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan khususnya dalam mengenal pasti kawasan-kawasan yang terdapatnya buaya dan seterusnya mengeluarkan amaran dan peringatan kepada orang awam untuk sentiasa berhati-hati dan lebih berwaspada ketika berada di kawasan-kawasan yang dihuni oleh buaya berkenaan iaitu dengan memasang papan-papan tanda peringatan dan amaran.

Setakat ini, beberapa papan tanda telah dipasang di lokasi yang ada terdapat ancaman buaya seperti di Kampung Air, di Kawasan Tatangan Sungai Tutong berdepanan Kubur Suran dan bersebelahan bekas tapak Masjid Pekan Tutong, pintu penurunan jeti Pekan Tutong dan di belakang kawasan Pasar Malam Kuala Tutong. Demikian juga papan-papan tanda di tempat-tempat lain seperti pantai-pantai dan sungai-sungai tertentu.

Untuk makluman Ahli-Ahli Yang Berhormat, Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri melalui Jabatan Bomba dan Penyelamat selalu menerima panggilan daripada orang ramai yang

memerlukan perkhidmatan untuk menangkap buaya yang didapati berada di kawasan-kawasan tertentu. Bagi tahun 2018, sebanyak 29 panggilan yang melibatkan buaya telah diterima.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Bagi Soalan No. 2 dan No.3 adalah berkaitan dengan Bahagian Hidupan Liar, Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan. Oleh yang demikian, mungkin rakan sejawatan saya Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan ingin untuk memberikan penjelasan. Sekian, terima kasih.

Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Yang Berhormat dan Ahli-Ahli Yang Berhormat.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Izinkan kaola menambah jawapan Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri ke atas soalan Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, iaitu berkenaan dengan perkara-perkara yang di bawah jagaan Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.

Soalan berkaitan perancangan untuk mengadakan program kesedaran bagi memahami secara mendalam tentang habitat buaya dan bahayanya kepada orang ramai. Untuk makluman, Program Kesedaran Kepada Orang Ramai (*Public Awareness*) memang merupakan satu aktiviti yang telah dan sedang

giat dijalankan oleh Bahagian Hidupan Liar secara berterusan.

Melalui Program Kesedaran ini antara langkah-langkah yang diambil adalah seperti berikut:

1. Pemasangan papan-papan tanda amaran di beberapa tempat dan kawasan yang telah dikenal pasti menjadi habitat buaya-buaya atau keberadaan buaya di tempat tersebut pernah dilaporkan. Pemasangan papan tanda amaran ini adalah supaya orang ramai akan sentiasa berhati-hati ketika menghampiri kawasan berkenaan dan tidak membuat aktiviti-aktiviti seperti memancing, berenang dan sebagainya.

Program Jerayawara yang mana merupakan aktiviti yang telah dan akan diadakan secara berterusan untuk meningkatkan kesedaran orang ramai khususnya kepada penuntut-penuntut mengenai bahaya dan ancaman buaya.

Selain itu, Bahagian Hidupan Liar juga merancang untuk mengadakan "pemberigaaan" melalui media massa seperti melalui radio dan televisyen, media cetak serta laman sosial untuk memberikan maklumat kepada orang ramai mengenai keberadaan buaya-buaya liar dan risiko atau bahayanya kepada orang ramai.

Di samping itu, Bahagian Hidupan Liar menjalankan Program Pembangunan Kapasiti kepada

pegawai-pegawai dan kakitangan dari agensi-agensi kerajaan yang berkenaan iaitu Ahli Pasukan Bertindak yang menangani isu buaya ini yang terdiri daripada:

- i. Jabatan Perhutanan dan Bahagian Hidupan Liar, Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.;
- ii. Jabatan Bomba dan Penyelamat, Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri.; dan
- iii. Jabatan Polis Diraja Brunei, Jabatan Perdana Menteri.

Baru-baru ini, 2 orang pakar dari Negara Filipina telah didatangkan untuk mengadakan satu kursus bagi meningkatkan kapasiti Ahli-Ahli Pasukan Bertindak ini iaitu tentang cara-cara menangkap buaya yang lebih berkesan. Pakar-pakar ini juga telah mengongsikan pengalaman mereka dalam tatacara menangani isu konflik antara buaya dengan manusia bagi mengurangkan serangan buaya ke atas manusia.

Beberapa orang pakar akan didatangkan lagi bagi meningkatkan kebolehan pegawai-pegawai pasukan bertindak nanti. Kebolehan dan maklumat yang diperolehi akan dapat membantu dalam penyaluran dan "pemberigaaan" maklumat yang lebih jelas dan meluas kepada orang ramai secara berterusan mengenai perkara-perkara yang berkaitan dengan konflik antara manusia dan buaya. Lebih-lebih lagi akan dapat memahami isu konflik ini dan seterusnya dapat akan

mengurangkan ancaman-ancaman mahupun serangan oleh buaya di perairan negara ini.;

2. Soalan berkaitan dengan perancangan untuk mengeluarkan lesen atau permit penangkapan buaya secara bermusim. Sebenarnya perkara ini merupakan perkhidmatan tambahan yang telah dimasukkan ke dalam cadangan penggubalan *Draft Wild Life Protection Orders*. Perkhidmatan ini akan membolehkan orang ramai membuat apa juga aktiviti yang berkaitan dengan hidupan liar termasuk penangkapan buaya. Walau bagaimanapun, pemberian lesen penangkapan hidupan liar termasuk buaya liar tertakluk kepada penelitian dan penyelidikan lanjut dengan memastikan populasi dan taburannya tidak dieksploitasi secara berlebihan.;
3. Soalan yang berkaitan dengan kajian populasi buaya bagi mengelakkan kepupusan buaya. Sudah dalam perancangan Bahagian Hidupan Liar akan menjalankan melalui kerjasama dengan pihak *Institute Bio-diversity and Environment Research (IBR)*, Universiti Brunei Darussalam dan pakar-pakar dari luar negara. Pihak *IBR*, UBD pada masa ini sedang dalam penyediaan konsep kajian yang lengkap termasuk menyediakan kaedah-kaedah yang difikirkan bersesuaian dalam pelaksanaan kerja-kerja penyelidikan yang dimaksudkan itu nanti.

Sekianlah jawapan kaola Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis:

Soalan Jawab Mulut No. 10 daripada Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis kepada Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri.

Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis: Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Ahli-Ahli Yang Berhormat.

Pada masa ini banyak peniaga kecil telah berniaga di kawasan bandar dan sekitarnya dengan menjual makanan dan minuman dan ada juga yang menyewakan basikal dan barang-barang lain pada waktu malam di kawasan yang bukan dikhaskan.

Adakalanya barang-barang dan alat-alat perniagaan mereka itu dirampas oleh pihak berkuasa dan ini merugikan mereka dan menghalang peniaga-peniaga kecil untuk maju dan berjaya. Saya ingin tahu, apakah pihak Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri mempunyai perancangan untuk menyediakan tempat khusus bagi mereka untuk berniaga dengan dikenakan bayaran sewa?

Sekian terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri:

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis atas soalan yang diajukan mengenai peniaga-peniaga kecil di kawasan bandar.

Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri melalui Jabatan-Jabatan Bandaran, memang sentiasa berusaha untuk menggalakkan dan mempertingkatkan aktiviti perniagaan dalam kalangan peniaga kecil dan sederhana dengan menyediakan kemudahan-kemudahan tempat berniaga dalam kawasan di bawah kawalan Lembaga-Lembaga Bandaran.

Lembaga Bandaran sentiasa prihatin dalam menimbang rancangan bagi memajukan suatu aset dalam kawasan bandaran untuk menggalakkan pihak pemaju menyediakan ruang bagi peniaga-peniaga khususnya peniaga kecil. Seperti yang dimaklumi, di kawasan Lembaga Bandaran Bandar Seri Begawan, beberapa tempat yang telah disewakan adalah seperti Kompleks Tamu Kianggeh, Pasar Pelbagai Barangan Gadong, Bangunan Pusat Komersial dan Perdagangan Bumiputera, Bangunan Letak Kerita Bertingkat, Kafe Dermaga dan Galeri Seni Taman Jubli Perak dan sebagainya.

Sementara di kawasan Lembaga Bandaran Kuala Belait dan Seria, terdapat kemudahan di aras bawah Bangunan Galeri Tudung Saji, Pasar Hujung Minggu, Pasar Lama Jalan McKerron, Kuala Belait. Manakala,

kawasan Lembaga Bandaran Tutong ialah Kawasan Kompleks Pasarneka dan di Tutong pula ialah Pasar Pekan Malam Tutong dan Gerai Selera Tutong.

Jabatan-Jabatan Bandaran juga telah membukakan peluang bagi peniaga-peniaga kecil untuk menjalankan aktiviti perniagaan di Bandar Seri Begawan semasa acara 'Bandarku Ceria' pada setiap hari Ahad mulai pukul 6.00 pagi hingga 10.00 pagi. Peniaga-peniaga kecil juga diberikan peluang untuk berniaga setiap hujung bulan secara bermusim di kawasan Lembaga Bandaran Kuala Belait dan Seria seperti di kawasan Tudung Saji dan aktiviti 'KBku Ceria' termasuk aktiviti penyewaan basikal.

Tempat berniaga yang baharu ialah Petak Berjaja, Jalan Roberts yang telah pun dibuka bagi aktiviti perniagaan bermula 21 Februari 2019 yang lalu. Sebagaimana saya terangkan semalam satu tawaran juga sedang dibukakan pada masa ini bagi perniagaan *food truck* (trak makanan) di kawasan Bandar Seri Begawan.

Jabatan-Jabatan Bandaran juga telah membuat beberapa perancangan untuk membuka tempat-tempat baharu bagi kegiatan perniagaan dari semasa ke semasa tertakluk penilaian berasaskan pelbagai faktor seperti keselamatan, persekitaran dan masa.

Dalam hubungan ini, jika sekiranya terdapat peniaga-peniaga yang berniaga di tempat yang tidak dibenarkan atau di luar daripada kawasan yang dikhususkan, Unit Penguatkuasaan

Jabatan-Jabatan Bandaran akan memberikan teguran dan seterusnya mengarahkan mereka untuk mengalihkan kelengkapan berniaga dan barang-barang jualan mereka ke tempat-tempat yang dikhususkan.

Di samping itu, kementerian ini juga sentiasa memantau jenis-jenis perniagaan yang dijalankan termasuk penyewaan basikal dan kenderaan bermotor. Jabatan Bandaran hanya membenarkan aktiviti penyewaan dan penggunaan basikal dan kenderaan bermotor semasa 'Bandarku Ceria' dengan mengikut garis panduan dan syarat-syarat yang ditetapkan dan tidak memberikan kebenaran di luar waktu 'Bandarku Ceria'. Sekian sahaja Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis:

Soalan Jawab Mulut No. 11 daripada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput kepada Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri.

Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput: Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
dan salam sejahtera.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Soalan ditujukan kepada Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri. Adalah sangat dikesali dengan sikap sebilangan penduduk yang kurang memberi kerjasama malah menyalahkan bulat-bulat kepada ketua-ketua kampung

atau penghulu-penghulu mukim kerana kurangnya permerhatian terhadap pemasangan bendera kebangsaan dan kain rentang yang sudah rosak di rumah-rumah kediaman, bangunan, kedai-kedai, kilang-kilang atau bangunan syarikat-syarikat swasta.

Soalan kaola, adakah pihak Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri melalui agensi-agensi penguatkuasa berhasrat untuk mengambil tindakan seperti mengenakan denda kepada pemilik rumah atau pemilik bangunan yang tidak mengibarkan bendera dan mengibar bendera yang sudah koyak atau kabur warnanya pada hari-hari kebesaran seperti Hari Kebangsaan dan Hari Keputeraan? Sekian Yang Berhormat Yang Di-Pertua, terima kasih.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri:

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput atas soalan mengenai pengibaran bendera.

Pengibaran bendera Negara Brunei Darussalam lazimnya dibuat semasa sambutan hari-hari kebesaran dan kenegaraan seperti sambutan Perayaan Ulang Tahun Hari Keputeraan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan Sambutan Ulang Tahun Hari Kebangsaan Negara Brunei Darussalam.

Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri berperanan bagi menghendaki orang ramai untuk menaikkan dan

mengibarkan bendera Negara Brunei Darussalam semasa Sambutan Perayaan Ulang Tahun Hari Keputeraan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam bagi tempoh selama satu bulan.

Penaikan dan pengibaran bendera Negara Brunei Darussalam di seluruh negara diharap akan dapat meningkatkan kesedaran dan tanggungjawab dalam konteks kehidupan bernegara, berbangsa, berkerajaan dan beraja. Pengibaran bendera ini juga sekali gus akan menyemarakkan suasana sambutan dan menzahirkan semangat perpaduan dan seterusnya menyatakan simbol patriotisme dan nasionalisme bangsa.

Ke arah itu, semua Penghulu Mukim dan Ketua Kampung, pemimpin-pemimpin masyarakat dan ketua-ketua keluarga akan dapat bekerjasama bagi memastikan pelaksanaan tanggungjawab setiap rakyat dan penduduk bagi mengibarkan bendera Negara Brunei Darussalam pada tempoh masa yang ditetapkan itu.

Di samping itu, pihak Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri melalui Jabatan Bandaran dan Jabatan-Jabatan Daerah akan sentiasa memantau dan membuat pemeriksaan bagi memastikan pengibaran dan penaikan bendera dilaksanakan dan seterusnya membuat teguran dan peringatan yang sewajarnya terhadap pemilik-pemilik rumah atau bangunan serta premis-premis perniagaan jika terdapat bendera-

bendera Negara Brunei Darussalam yang dipasang dalam keadaan tidak betul, koyak, rosak, pudar atau tidak mengikut garis panduan atau tatacara yang ditetapkan termasuklah kain-kain rentang dalam tempoh masa meraikan hari keputeraan.

Dalam hubungan ini, sebagaimana sama-sama kita ikuti dalam media massa, orang ramai telah pun diberikan taklimat melalui bengkel-bengkel dan majlis-majlis taklimat mengenai peraturan dan tatacara pengibaran bendera dan menghormati bendera oleh Jabatan Adat Istiadat Negara dan Jabatan Penerangan, Jabatan Perdana Menteri. Setakat ini, belum terdapat cadangan bagi mengenakan tindakan-tindakan lain selain memberikan teguran dan peringatan yang saya nyatakan tadi. Sekian, terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis:

Soalan Jawab Mulut No. 12 daripada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon kepada Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri.

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon:

Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

dan salam sejahtera.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Kaola akan membawa perkara mengenai pembantu rumah yang lari dari majikan. Dalam usaha untuk meningkatkan perkhidmatan kepada orang ramai mengenai pengambilan pembantu rumah

(*domestic servant*) Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri telah mengambil inisiatif iaitu harga yang dikenakan bagi pengambilan pembantu rumah tidak melebihi \$1,500 seorang yang dilaksanakan oleh agensi-agensi yang telah diberikan kebenaran.

Isu pekerja asing yang lari dari majikan terutama yang berkerja sebagai pembantu rumah semakin berleluasa, dan menjadi isu yang tidak berkesudahan. Pihak majikan terpaksa mengeluarkan ribuan ringgit untuk mendapatkan perkhidmatan pembantu rumah dan pembantu rumah lari dari majikan belum pun tempoh 2 tahun mansuh. Ini sangat merugikan dan menyusahkan majikan.

Pertanyaan kaola, apakah inisiatif pihak kementerian dalam menangani isu ini agar pembantu rumah boleh ditangani dan dapatkah kerajaan mengkaji semula Akta Buruh dengan memasukkan masalah pekerja yang lari itu dengan mengenakan hukuman tertentu jika sabit kesalahannya.? Sekian sahaja Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri:

Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua dan Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon atas soalan mengenai pembantu rumah.

Untuk makluman Ahli-Ahli Yang Berhormat akta-akta mekanisme yang mengawasi pengambilan ataupun pengurusan mana-mana pembantu rumah adalah di bawah Perintah Pekerjaan 2009 dan persetujuan atau

agreement atau kontrak perjanjian antara majikan dan agensi pekerja asing yang pembantu rumah berkenaan didatangkan.

Dalam masa yang sama juga, turut mengikat perhubungan pekerjaan di antara pekerja dan majikan ialah melalui dokumen kontrak yang tertakluk juga kepada perundingan ataupun *negotiation* antara pekerja atau majikan. Untuk makluman bersama, Perintah Pekerjaan 2009 adalah bagi menguatkuasakan perlindungan pekerja atau pembantu rumah yang digaji daripada pelbagai aspek seperti pembayaran gaji, tempat tinggal pekerja dan seumpamanya.

Bagi pekerja atau Pembantu Rumah yang lari dari majikan pula, bukan atas kesalahan majikan setelah disiasat dan disahkan oleh Jabatan Buruh (kes-kes yang dibawa ke jabatan berkenaan). Senario ini ditangani melalui perjanjian antara majikan dan agensi pekerjaan iaitu pekerja atau Pembantu Rumah berkenaan diperolehi.

Pada kelazimannya, salah satu terma yang digariskan dalam perjanjian berkenaan adalah ganti rugi kewangan. Ganti rugi melalui penggantian pekerja atau pembantu rumah ataupun ganti rugi kewangan dalam tempoh jaminan yang ditawarkan oleh agensi pekerjaan berkenaan yang terma ini pada lazimnya mekanisme ganti rugi dipersetujui awal oleh majikan dan agensi pekerjaan yang berkenaan.

Sehubungan dengan itu, antara inisiatif Jabatan Buruh untuk menangani kebimbangan atau *concern* dalam hal ini ialah bagi merancang untuk menyediakan formula ganti rugi kepada majikan yang akan mempertanggungjawabkan pihak agensi pekerjaan mahupun pekerja yang lari itu, khasnya di luar dari tempoh ganti rugi yang diberikan oleh agensi pekerjaan.

1. Formula ini bertujuan memberikan ganti rugi mana-mana pekerja yang gagal memenuhi kontrak perkhidmatannya yang lazimnya 2 tahun disebabkan oleh pekerja atau pembantu rumah itu sendiri tanpa alasan yang munasabah setelah disiasat dan disahkan oleh Jabatan Buruh.; dan
2. Jika pekerja itu didapati bersalah, lari daripada majikan tanpa sebab-sebab yang munasabah, Jabatan Buruh boleh mencadangkan ke Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan untuk menegah pekerja tersebut untuk bekerja di Negara Brunei Darussalam bagi satu tempoh yang bersesuaian (*blacklist*).

Mengenai soalan kedua daripada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon. Akta Buruh yang pada masa ini, telah dikemaskinikan menjadi Perintah Pekerjaan 2009, hanya meliputi terma dan syarat pekerjaan seperti yang antaranya disebutkan tadi iaitu pembayaran gaji, tempat tinggal, cuti dan sebagainya.

Tertakluk kepada jenis kesalahan yang dilakukan oleh pekerja-pekerja yang berkenaan, tindakan-tindakan yang telah dan akan dilaksanakan dalam menangani perkara ini, antaranya ialah:

1. Bagi kesalahan-kesalahan yang melibatkan jenayah seperti kes polis, kastam, narkotik dan seumpamanya, setelah menjalani hukuman-hukuman tertentu, mereka ini akan diusir dari negara ini dan seterusnya ditegah masuk sepenuhnya. Bagi tahun 2018 sahaja, seramai 1,519 orang pekerja warganegara asing diusir keluar dari negara ini kerana melakukan kesalahan-kesalahan undang-undang.;
2. Bagi kesalahan-kesalahan yang tidak mencapai ke tahap jenayah, tatacara menangani perkara ini sedang diteliti oleh Jabatan Buruh seperti mana yang telah dinyatakan mengenai *formula* tertentu pada masa akan datang, bagi mengganti rugi kewangan majikan bagi tempoh jaminan yang ditetapkan oleh agensi-agensi pekerjaan telah luput ataupun mansuh;
3. Dalam masa yang sama, Jabatan Buruh dengan kerjasama Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan juga akan meneliti kemungkinan bagi mereka ini ditegah masuk ke negara ini untuk bekerja dalam tempoh-tempoh tertentu; dan
4. Dalam kedua-dua senario yang dinyatakan tadi, Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan akan

turut membantu dengan memantau keluar masuk mereka di pos-pos kawalan apabila mendapat laporan daripada agensi-agensi yang berkenaan.

Untuk makluman bersama, menurut statistik yang direkodkan di Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan, pekerja-pekerja domestik yang lari daripada majikan pada tahun 2017 ialah seramai 19 orang daripada jumlah 15,306 orang dan pada tahun 2018, seramai 10 orang daripada jumlah 12,244 orang.

Statistik yang direkodkan di Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan bagi pekerja-pekerja syarikat pula, yang lari daripada majikan pada tahun 2017 ialah seramai 69 orang daripada jumlah 45,524 orang dan pada tahun 2018, seramai 43 orang daripada jumlah 73,023 orang. Daripada 43 orang yang telah lari daripada syarikat pada tahun 2018 tersebut, seramai 32 orang lari kerana majikan tidak mempunyai projek dan seramai 11 orang lagi kerana mereka mahu dibayar gaji yang lebih.

Sekianlah sahaja yang dapat kaola jelaskan mengenai soalan yang dikemukakan oleh Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. 'Terkeduhung' kaola berdiri di sini, kaola memohon izin Yang Berhormat Yang Di-Pertua untuk menjelaskan satu pertanyaan yang dikemukakan oleh Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeryanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman pada 12 Mac 2019,

mengenai kedudukan Berek Polis di Sungai Tujuh.

Terima kasih atas pertanyaan yang ditimbulkan Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeryanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman sebagai susulan kepada soalan asal daripada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput.

Seperti mana yang kita sedia maklum, ke arah memastikan *safety and security* sempadan- sempadan di Negara Brunei Darussalam, agensi-agensi penguat kuasa yang berkenaan seperti Pasukan Polis Diraja Brunei, Biro Kawalan Narkotik, Jabatan Kastam dan Eksais Diraja, Jabatan Keselamatan Dalam Negeri dan Jabatan Pengangkutan Darat ditempatkan bersama Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan di sekitar Pos Kawalan Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan dalam sama-sama mengawal keluar masuk orang ramai serta barangan melalui sempadan- sempadan negara. Keperluan logistik agensi-agensi penguat kuasa di sekitar kawasan Pos Kawalan Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan adalah tertakluk juga kepada perancangan dan kegunaan agensi-agensi yang berkenaan.

Mengenai bangunan Berek Polis di kawasan Sungai Tujuh, perkara ini akan dibincangkan dengan agensi-agensi penguat kuasa yang relevan bagi tujuan merangka langkah ke hadapan mengenai bangunan-bangunan yang ditimbulkan.

Apa jua perancangan-perancangan Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan dalam menaik taraf Pos Kawalan Sungai Tujuh yang melibatkan pengubahsuaian bangunan dan laluan, Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan akan sentiasa melibatkan semua agensi yang ada di sekitar Pos Kawalan tersebut, termasuklah Pasukan Polis Diraja Brunei untuk mengetahui perancangan dan menyelaraskan keperluan setiap agensi penguat kuasa yang berkenaan.

Berkaitan dengan keselamatan, Jabatan Bomba dan Penyelamat akan terus memantau keselamatan kebakaran (*fire safety*) bangunan-bangunan kerajaan yang dibangunkan termasuklah bangunan yang berada di kawasan Sungai Tujuh. Sekian sahaja, Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Soalan Jawab Mulut No. 13, daripada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput kepada Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II.

Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput: Terima kasih, Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Soalan ditujukan kepada Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri.

Sebagaimana yang dimaklumi, melalui gambar satelit ada sebahagian kawasan kelapa sawit kepunyaan negara jiran termasuk dalam sempadan Negara

Brunei Darussalam iaitu di kawasan Sungai Tujuh, Daerah Belait. Soalan kaola:

1. Adakah benar seperti yang ditunjukkan dalam gambar satelit yang diambil tersebut?;
2. Jika ia benar, apakah tindakan yang diambil oleh pihak yang berkenaan?; dan
3. Jika ia tidak benar, apakah sudah tindakan ataupun diperbetulkan?

Sekian, Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Terima kasih.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Ahli-Ahli Yang Berhormat.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Kaola ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput, atas pertanyaan dan keprihatinan Yang Berhormat mengenai perkara ini. Untuk makluman Ahli-Ahli Yang Berhormat, *public access apps seperti google map* ataupun *google earth* yang digunakan secara percuma adalah salah satu anggaran yang boleh digunakan sebagai *reference* kasar.

Oleh yang demikian, untuk makluman Ahli-Ahli Yang Berhormat, sempadan antara Negara Brunei Darussalam dan Malaysia yang nampak dalam gambar satelit *google maps*, itu adalah tidak tepat kedudukannya. Oleh yang demikian, ladang kelapa sawit kepunyaan negara jiran itu adalah di luar

sempadan Negara Brunei Darussalam yang sebenar.

Untuk makluman Ahli-Ahli Yang Berhormat, kaola ingin menambah bahawa sekiranya ada sempadan yang bertindih ataupun kemasukan, persetujuan telah dicapai antara Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan juga Yang Amat Berhormat Perdana Menteri Malaysia pada mesyuarat baru-baru ini bahawa kedua negara bersetuju untuk tidak mengadakan aktiviti-aktiviti di kawasan sempadan yang bertindih tuntutan, supaya memudahkan kerja-kerja penandaan dan pengukuran sempadan dibuat oleh Jawatankuasa Bersama antara kedua-dua buah negara.

Walau bagaimanapun, untuk meneruskan jawapan kepada persoalan kedua, sekiranya ada didapati pencerobohan ataupun kemasukan ke dalam sempadan Brunei, Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri akan menimbulkan isu berkenaan dengan kerajaan negara jiran menerusi Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri negara tersebut. Jika diperlukan akan mengeluarkan satu *diplomatic note*. Sekian Yang Berhormat Yang Di-Pertua.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya kira cukup sekian sahaja dahulu membincangkan Perkara V. Soalan-Soalan Yang Telah Diberi Notis, kerana kita perlu menyelesaikan dengan segera Rang Undang-Undang Perbekalan 2019/2020 yang telah pun dicadangkan

oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II. Maka bagi membolehkan Rang Undang-Undang ini kita teliti dan dibahaskan satu per satu, maka saya tangguhkan Persidangan Majlis Mesyuarat Negara dan kita akan bersidang semula di peringkat Jawatankuasa sepenuhnya.

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)

(Mesyuarat bersidang sebagai Jawatankuasa)

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Sekarang kita bersidang di peringkat Jawatankuasa sepenuhnya bagi menimbang dan membahaskan Rang Undang-Undang Perbekalan 2019/2020 ini supaya dapat kita teliti dan luluskan satu per satu.

Pada petang semalam, kita telah mula membahaskan Tajuk Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri serta jabatan-jabatan di bawahnya. Walau bagaimanapun, sebelum kita menyambung untuk membahaskan Tajuk kementerian ini seterusnya, saya difahamkan Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II ingin memberikan kenyataan atau jawapan terhadap beberapa soalan yang telah dikemukakan oleh Ahli-Ahli Yang Berhormat yang belum sempat dijawabnya. Saya persilakan Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Luar Negeri II: Terima kasih. Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin menambah jawapan kaola kelmarin mengenai isu soalan yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Awang Iswandy bin Ahmad mengenai *UN Resolutions 2250* yang dikeluarkan pada 9 Disember 2015, mengenai peranan belia dalam isu keamanan dan keselamatan. Seperti mana yang kaola nyatakan kelmarin, *UN Resolutions 2250* adalah berkaitan dengan belia, keamanan dan keselamatan seperti lebih relevan kepada belia di negara-negara yang menghadapi konflik ataupun *post conflicts*.

Walau bagaimanapun, tujuan resolusi ini sememangnya untuk memberi peluang bagi penglibatan para belia di arena keamanan dan keselamatan antarabangsa. Ini boleh juga dicapai dalam program-program lain yang ditawarkan oleh Pertubuhan-Pertubuhan Antarabangsa dan serantau seperti Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu dan juga Pertubuhan *ASEAN* dan Komanwel.

Dalam Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu juga ada menyediakan program-program bagi belia di seluruh dunia termasuk Negara Brunei Darussalam. Seperti program yang profesional, para belia dialu-alukan untuk menimba pengalaman-pengalaman di Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu.

Di Peringkat *ASEAN* juga terdapat beberapa program belia termasuk *ASEAN Youth, fellowship Programme*, Persatuan Belia *ASEAN* dan selainnya. Peringkat

Komanwel pula ada juga menyediakan program-program bagi memperkasa belia termasuk menghadiri mesyuarat bersama *Commonwealth Ease Of Government* dan Anugerah *Youth Awards* bagi belia yang mencapai kecemerlangan dalam pelbagai bidang. Maklumat mengenai program-program tersebut boleh didapati di laman *web* pertubuhan-pertubuhan berkenaan, dan juga dikongsikan oleh kementerian ini melalui laman *web* Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri dan adakalanya juga disiarkan atau dicetak di dalam akhbar "Pelita Brunei". Sekian. Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Sekarang kita sambung semula perbahasan bagi Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan jabatan-jabatan di bawahnya. Saya mempunyai senarai dan masih banyak Ahli Yang Berhormat untuk bertanya ataupun memberikan pandangan.

Sebelum itu saya ingin menarik perhatian Ahli-Ahli Yang Berhormat supaya memendekkan ucapan-ucapan. Selalunya Ahli-Ahli Yang Berhormat membuat ucapan-ucapan yang sangat panjang seperti menteri-menteri membuat mukadimahnyanya dan soalan-soalan yang diberikan terlalu banyak sehingga sampai 5 ataupun 6 soalan dalam sekali gus.

Saya harap supaya soalan-soalan itu ditujukan kepada yang berkenaan harus tepat dan kena pada waktu kitani membincangkan Belanjawan yang berkenaan ini dan menteri-menteri yang

berkenaan saya kira tidaklah payah untuk diberikan *briefing* yang begitu melarat-larat mengenai usaha kementerian mereka masing-masing. Perkara-perkara seperti itu saya kira sudah dalam pengetahuan mereka.

Jadi, ada baiknya kalau ada kewahaman ataupun pandangan sampaikanlah saja pandangan soalan kepada yang berkenaan iaitu dengan tidak payah membawa macam-macam perkara yang di luar daripada perbincangan kita di Dewan ini. Saya persilakan Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput.

Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
dan salam sejahtera. Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kaola lebih dahulu merakamkan setinggi penghargaan dan terima kasih atas mukadimah mengenai Peruntukan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan jabatan-jabatan di bawahnya oleh Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Seri Kerna Dato Seri Setia (Dr.) Haji Awang Abu Bakar bin Haji Apong, Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri kemarin petang 6 Rejab 1440/13 Mac 2019.

Kaola menyokong penuh Peruntukan yang dinyatakan tersebut. Dengan itu, kaola suka membangkitkan perkara di bawah Tajuk SE03A - Lembaga Bandaran Kuala Belait dan Seria dengan Kod Akaun 002/000 Kemajuan Bandar dan Daerah.

Dalam kawasan Pekan Kuala Belait dan Pekan Seria sering mengalami banjir kilat apabila hujan lebat melebihi 1 jam. Selain permukaan tanah di kawasan tersebut mengalami penurunan semakin rendah dan menyumbang kepada risiko banjir, longkang yang kecil dan cetek juga penyumbang kedua mengapa terjadinya banjir. Selain itu, longkang-longkang juga sering tersumbat dari sampah saraf dan rumput-rumput yang tidak diurus dengan sempurna.

Dalam Peruntukan yang diluluskan dalam Belanjawan 2019/2020 iaitu \$1,153,360.00 dengan mengambil kira dalam konteks keselamatan dan kesejahteraan penduduk di Pekan Kuala Belait dan Seria, adakah Lembaga Bandaran Kuala Belait dan Seria akan melakukan sesuatu pembaikan terhadap longkang-longkang yang telah dikenal pasti dengan membesarkan dan mendalami longkang-longkang tersebut? Seterusnya di bawah Tajuk SE07A - Pejabat Daerah Belait. Jabatan Daerah Belait diberikan peruntukan \$4, 139,010.00 dan di bawah Kod Akaun 003/000 Pembangunan Luar Bandar telah diberi peruntukan berjumlah \$4,31,842.00.

Apakah perbelanjaan tersebut terkandung untuk menampung dalam kerja-kerja pemuliharaan jalan-jalan kecil seperti pemotongan rumput, menembok jalan-jalan kecil dan pembersihan anak-anak sungai yang terdapat di kawasan pedalaman di bawah pengawasan Jabatan Daerah Belait? Sekian terima kasih.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih juga kepada Yang Berhormat Awang Hanapi bin Mohd. Siput mengenai Lembaga Bandaran Kuala Belait.

Soalan mengenai longkang-longkang kecil yang mengakibatkan banjir kerana longkang-longkang yang kecil dan sampah sarap. Untuk makluman, ada antara longkang yang dibina ini telah pun dibina lama dahulu dalam tahun 60-an dan Lembaga Bandaran Kuala Belait akan mengenal pasti mengikut *priority* tempat-tempat atau longkang-longkang yang akan dinaik taraf.

Mengenai sampah sarap yang termasuk dalam pemeliharaan aset iaitu pengutipan sampah sarap akan dibuat bagi mengelakkan berlakunya banjir di tempat-tempat tertentu di kawasan Lembaga Bandaran Kuala Belait.

Mengenai Anggaran Belanjawan bagi Pejabat Daerah Belait sebagaimana lazimnya pemeliharaan jalan-jalan termasuklah *shoulder* jalan raya dibuat oleh Jabatan Daerah Belait mengikut kawasan-kawasan yang ditentukan. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon.

Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola akan membawa Tajuk SE10A - Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan,

Kod Akaun B06200. Soalan kaola ialah mengenai Kad Pengenalan Pintar bagi saudara-saudara baharu Islam. Syiar Islam di Negara Brunei Darussalam semakin berkembang dan dengan kehadiran mereka lebih ramai lagi saudara-saudara baharu yang memilih agama Islam sebagai pegangan hidup mereka. Menurut statistik yang dikeluarkan oleh Pusat Dakwah Islamiah telah mencatatkan seramai 764 orang telah memeluk agama Islam dari bulan Januari 2016 sehingga Ogos 2017.

Dalam hal ini, timbul soalan mengenai keperluan saudara-saudara baharu Islam ini untuk membaharui Kad Pengenalan Pintar disebabkan pertukaran agama memandangkan masih terdapat saudara baharu yang masih memegang Kad Pengenalan Pintar yang lama.

Kaola berpandangan bahawa perlunya saudara-saudara baharu kita menyetujui pertukaran Kad Pengenalan Pintar mereka bagi mengenalkan identiti baharu mereka.

Jadi, soalan kaola ialah adakah sebarang perancangan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri untuk mewajibkan setiap saudara baharu yang memeluk agama Islam itu untuk membaharui Kad Pengenalan Pintar bagi menimbulkan rasa positif dan ikatan persaudaraan dalam masyarakat Islam. Sekian Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran

Maon dan juga kepada Yang Berhormat Pengerusi.

Jika kaola faham apa yang dimaksudkan dengan soalan ini, saudara-saudara baharu akan menukar Kad Pengenalan Pintar kerana mempunyai nama baharu, maka itu adalah menurut peraturan-peraturan yang mengawal pengeluaran Kad Pengenalan Pintar. Sekiranya ada apa-apa masalah barangkali yang di luar daripada apa yang kaola jangkakan ini barangkali Yang Berhormat boleh menghubungi kaola.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kaola dengan penuh hormat dan takzim mohon izin jua dan sukacita ingin menghadapkan persoalan bagi memohon mendapat pencerahan juga dalam Tajuk SE07A - Pejabat Daerah Belait dengan Peruntukan Perbekalan bagi tahun 2019/2020 berjumlah \$4,139,010.00.

Kaola dengan penuh hormat mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih atas mukadimah yang disampaikan oleh Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri dan memberikan kefahaman yang cukup jelas terutama

perkhidmatan dan pembangunan secara umumnya di keempat-empat daerah.

Dalam perkara di atas, kaola sukacita ingin menyentuh dan memberikan dengan ringkas sahaja sedikit latar belakang mengenai Daerah Belait. Daerah Belait ialah daerah yang paling luas dan paling besar antara semua daerah dalam Negara Brunei Darussalam. Sementara dalam segi keramaian pula, yang kedua teramai iaitu 81,470 orang iaitu jumlah pada 3 ke 4 tahun yang lalu. Daerah ini merupakan pengeluaran sumber ekonomi negara yang penting bagi Negara Brunei Darussalam.

Yang Berhormat Pengerusi. Seperti biasa setiap daerah pentadbirannya akan diketuai oleh seorang Pegawai Daerah bagi mengemudi arah tuju pembangunan-pembangunan berbagai-bagai lapangan dan kesejahteraan penduduk daerah bagi menanai hasrat Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam.

Kaola sukacita mengucapkan setinggi-tinggi tahniah dan penghargaan kepada pegawai-pegawai daerah dalam Negara Brunei Darussalam yang telah berusaha untuk membangun perkembangan dan kemajuan daerah-daerah jua.

Yang Berhormat Pengerusi. Dalam perkara ini, kaola ingin menarik perhatian Pegawai Daerah atau Pemangku Pegawai Daerah dalam tempoh dari tahun 2004 sehingga awal tahun 2019 iaitu kira-kira 16 tahun telah ditadbir oleh sekurang-

kurangnya 5 orang Pegawai Daerah dan 4 orang Pemangku Pegawai Daerah ini termasuk 3 orang pemangku berturut-turut memangku dalam dua penggal perlantikan.

Dalam pandangan kaola, Pegawai Daerah yang silih berganti dalam masa yang singkat mungkin payah sedikit dan tidak memudahkan dalam tempoh-tempoh mereka sepatutnya dapat membuat dan menyelesaikan projek yang dirancang bagi mengimbangi pembangunan dan kemajuan daerah yang akan dapat diungkayahkan untuk lebih membangun. Rancangan-rancangan yang dirancang biasanya memerlukan jangka masa dan beberapa usaha peningkatan dalam mengimbangi antara pembangunan-pembangunan daerah dalam Negara Brunei Darussalam. Dalam hal ini, kaola mohon pencerahan Yang Berhormat Pengerusi.

Berhubung dengan perkara ini juga, adalah elok Pegawai Daerah tinggal di daerah tempat pegawai berkenaan bertugas kerana Rumah Rasmi Pegawai Daerah telah disediakan oleh pihak kerajaan. Ini mungkin juga bermanfaat dan mudah juga untuk masyarakat berhubung dalam waktu-waktu kosong di daerah masing-masing bagi hubungan biasa dan mengeratkan silaturahim sambil berkongsi minda yang bermanfaat untuk daerah dan masyarakat. Penduduk-penduduk daerah juga mengharapkan agar Pegawai Daerah bersama-sama bermastautin dalam daerah yang ditadbirnya.

Yang Berhormat Pengerusi, yang tidak kurang juga kebaikannya ialah kaola berharap semoga juga pada masa-masa akan datang ini nanti akan ada Pegawai Daerah yang dilantik dari kalangan penduduk tempatan dari Daerah Belait **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** mudah-mudahan juga akan terlaksana. Seterusnya akan meneruskan lagi usaha menangani rancangan dan kemajuan sama ada Pekan Belait, Pekan Seria dan amnya Daerah Belait.

Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin bertanya sedikit juga Tajuk SE10A - Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan. Sebagaimana kaola sedia maklum bahawa kawasan pos kawalan keluar dan masuk orang ramai ke negara jiran setiap hujung minggu, pada hari-hari kelepasan awam dan hari-hari percutian sekolah cukup ramai daripada hari-hari biasa di Pos Kawalan Imigresen di Sungai Tujoh. Pertanyaan kaola, adakah cadangan untuk menambah Pegawai Imigresen di Sungai Tujoh bagi menambah kekurangan tenaga jika kiranya ada pegawai yang bercuti atau cuti sakit menyebabkan kekurangan tenaga?

Yang Berhormat Pengerusi. Sekian sahaja, terima kasih.

**وبالله التوفيق والهداية
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ**

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih juga kepada Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid bin Haji Mumin menyuarakan perkara-perkara yang berkaitan dengan Daerah Belait. Kita

menghargai akan perhatian sentimen Yang Berhormat itu. Memang betul bahawa pada masa ini, belum ada lagi lantikan bagi Pegawai Daerah yang tetap dan jawatan itu dipangku oleh seorang Pegawai Pentadbir. **إِنْ شَاءَ اللهُ** kita dalam proses mengenal pasti calon dalam kalangan pegawai-pegawai kerajaan untuk dilantik sebagai Pegawai Daerah Belait.

Sememangnya diakui bahawa adalah mustahak supaya Pegawai Daerah itu akan dapat tinggal di daerah berkenaan bagi memantau keadaan di daerah berkenaan, mengadakan muzakarah dengan pihak-pihak yang tertentu masyarakat, Penghulu dan Ketua Kampung. Mudah-mudahan rancangan untuk menempatkan seorang Pegawai Daerah yang tetap ini akan dapat dilaksanakan dalam masa yang terdekat.

Mengenai pegawai-pegawai imigresen yang ditempatkan di Pos Kawalan Sungai Tujuh. Ini adalah berpandukan kepada bilangan pegawai yang dikhususkan di tempat tersebut dengan bilangan Pegawai Imigresen yang ada. Kita berusaha pada waktu-waktu tertentu khususnya pada cuti sekolah kawalan keluar masuk ini akan dapat dipastikan berjalan dengan lancarnya.

Sekali lagi kaola mengucapkan terima kasih atas perhatian Yang Berhormat. Dalam kesempatan ini, kaola ingin memberi penjelasan kaola kepada Yang Berhormat Pengiran Haji Ali bin Pengiran Maon tadi bahawa sebenarnya mengikut Akta Imigresen, Akta Pendaftaran Kebangsaan Bab 13 (5) iaitu memerlukan

setiap orang yang bertukar nama dan bertukar tempat alamat (*address*) untuk melaporkan maklumat tersebut kepada Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan dalam tempoh 14 hari.

Sekian sahaja Yang Berhormat pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Umarali bin Esung.

Yang Berhormat Awang Haji Umarali bin Esung: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Pengerusi. Kaola bercakap mengenai Tajuk SE01A - Jabatan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri kaola akan memberi jua pandangan dan cadangan untuk diambil perhatian jabatan berkenaan, iaitu mengenai industri kampung. Dalam usaha bagi meningkatkan aktiviti pertumbuhan dan mendukung pertumbuhan sektor bukan minyak dan gas, tumpuan juga diberi kepada satu industrial kampung seperti produk Satu Kampung Satu Produk (1K1P) yang dilaksanakan oleh Majlis Perundingan Kampung atau peniaga mikrokecil dan sederhana dipertingkatkan di kampung.

Dengan memajukan industri ini secara besar-besaran peluang pekerjaan akan bertambah dan seterusnya tahap kehidupan rakyat khususnya masyarakat kampung dapat ditingkatkan. Sebaik-baiknya industri ini harus diuruskan oleh

belia kampung sebagai usaha supaya mereka berpeluang berbakti dan sekali gus dapat membantu memajukan kampung masing-masing.

Usaha menggalakkan generasi muda masa ini untuk menceburi industri kampung yang sewajarnya diberikan nafas baharu melalui suntikan teknologi terkini, untuk meningkatkan produk aktiviti supaya industri ini dapat berkembang sekali gus meningkatkan pendapatan negara.

1. Soalan kaola, apakah cadangan pihak-pihak yang berkenaan di dalam memajukan dan mentarafkan industri kampung sebagai satu industri yang mampu menyumbang dalam pembangunan negara? Itu yang pertama.; dan
2. Bagi Tajuk yang sama iaitu penganjuran Anugerah Kampung, Majlis Perundingan Kampung. Seperti mana yang diketahui, bahawa Anugerah Kampung Cemerlang (AKC) merupakan anugerah yang menaiktarafkan kepada kecemerlangan Majlis Perundingan Kampung (MPK) di Negara Brunei Darussalam. Penganjuran anugerah-anugerah yang berskala sederhana dan kecil juga dilihat penting bagi mengukur tahap kualiti dan pencapaian dalam aspek pengurusan dan kepimpinan Majlis Perundingan Kampung.

Dalam masa yang sama ia boleh dijadikan Kunci Petunjuk Pencapaian (*KPI*) bagi setiap Majlis Perundingan

Kampung untuk sentiasa proaktif dalam merancang dan melaksanakan aktiviti masing-masing yang sekali gus melahirkan pemimpin-pemimpin yang berkaliber di peringkat umbi.

Penganjuran anugerah-anugerah ini bolehlah dilaksanakan dengan melibatkan pihak-pihak kerajaan, swasta dan badan-badan *NGO* melalui pendekatan seluruh negara. Sehubungan dengan itu, saya mencadangkan agar dianjurkan anugerah-anugerah yang berskala sederhana dan kecil sebagai usaha dan inisiatif untuk memantapkan kepimpinan Majlis Perundingan Kampung.

Sekian *وبالله التوفيق والهداية*
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih juga Yang Berhormat Awang Haji Umarali bin Esung. Pertama, produk kampung atau industri kampung Satu Kampung Satu Produk, yang telah pun kaola sentuh dalam mukadimah kaola semalam. Hala tuju kita ialah untuk meningkatkan kualiti produk dari segi *packagingnya* menepati keperluan-keperluan jika ia akan dipasarkan bukan sahaja di pasaran tempatan, keluar dari pasaran tempatan memastikan ia *sustainable*, memastikan bilangan *volume* ataupun bilangannya ada jumlah yang dikeluarkan mencukupi pada waktu-waktu yang diperlukan.

Jadi semua ini, telah kita teliti. Sebenarnya ada jawatankuasa ataupun Majlis Satu Kampung Satu Produk yang dianggotai bukan sahaja oleh mereka dalam kerajaan tetapi juga sektor swasta yang dapat memberikan pandangan-pandangan.

Kedua ialah bagaimana kita akan dapat bekerjasama untuk mencari *strategic partners* bagi meningkatkan produk kampung ini. Dan kaola percaya sebagaimana juga Yang Berhormat suarakan tadi bahawa sekiranya 1K1P ini akan berkembang, ia akan dapat memberikan peluang kepada belia-belia di negara ini sebagai satu sumber pekerjaan mereka atau sumber pendapatan mereka dan meningkatkan tahap ekonomi dalam komuniti dan ini adalah salah satu daripada objektif di dalam Wawasan Brunei 2035.

Seterusnya mengenai Anugerah Kampung Cemerlang juga telah pun kaola sentuh semalam. Tambahan kepada cadangan ini ialah Yang Berhormat mencadangkan kategori-kategori yang berskala kecil dan sederhana.

Jadi perkara ini akan kita ambil perhatian. Kita mengucapkan ribuan terima kasih dan penghargaan kepada Yang Berhormat Awang Haji Umarali bin Esung atas pandangan yang bernas mengenai perlunya kita melaksanakan Anugerah Kampung Cemerlang bagi meningkatkan daya kepimpinan komuniti *cohesiveness* dan juga kemajuan-kemajuan dalam bidang sosial dan

ekonomi komuniti berkenaan. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Saya persilakan Yang Berhormat Awang Ong Tiong Oh.

Yang Berhormat Berhormat Awang Ong Tiong Oh: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Salam sejahtera Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Kaola merujuk Tajuk SE02A - Lembaga Bandaran Bandar Seri Begawan mengenai cukai pintu terhadap sekolah swasta. Pendidikan yang berkualiti merupakan salah satu tema strategik bagi mencapai Wawasan Brunei 2035.

Pada masa ini, terdapat 14 buah sekolah swasta yang tidak mengutamakan keuntungan iaitu *non-profit organization* menyediakan pendidikan yang selaras dengan panduan kurikulum yang ditetapkan oleh Kementerian Pendidikan. Pada tahun 2013, 3 buah sekolah di Bandar Seri Begawan iaitu Sekolah Menengah *Chung Hwa*, *Saint Andrew's* dan *Saint George's* telah diminta membayar cukai pintu dengan jumlah keseluruhan \$61,280.00 setahun. Perkara ini, telah memberi beban tambahan pada sekolah-sekolah tersebut.

Dari segi perspektif ekonomi kos purata untuk membiayai pendidikan seorang pelajar adalah sebanyak \$2,500.00 setahun. Jumlah wang yang dibelanjakan oleh sekolah-sekolah ini mencecah sehingga jutaan ringgit. Dengan adanya sekolah swasta ini

merupakan penjimatan besar untuk belanjawan pendidikan kerajaan. Sekolah swasta hanya bergantung pada yuran sekolah untuk menampung kos penyelenggaraan sekolah. Pada tahun-tahun kebelakangan ini banyak sekolah swasta mengalami defisit kerana penurunan pelajar serta peningkatan kos operasi.

Oleh sebab itu, mereka banyak bergantung pada sumber masyarakat setempat untuk memenuhi keperluan mereka. Pada tahun 2017, Sekolah Menengah Chung Hwa telah dikecualikan dari membayar cukai pintu. Dalam hal ini, sekolah tersebut ingin menyampaikan penghargaan yang tulus ikhlas kepada Jabatan Bandaran, Bandar Seri Begawan.

Kaola ingin memohon pengecualian cukai pintu yang sama untuk *Sekolah Saint Andrew's* dan *Saint George's* bagi membolehkan sekolah tersebut menyediakan kemudahan pendidikan yang diperlukan dan menampung perbelanjaan sekolah mereka. Sekian Yang Berhormat Pengerusi, terima Kasih.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih Yang Berhormat Awang Ong Tiong Oh. Mengenai permohonan Yang Berhormat bagi sekolah *Saint Andrew's* dan *Saint George's* untuk dikecualikan dari membayar cukai pintu, kaola tidak berani berjanji tetapi cukai pintu ini tertakluk kepada akta yang mengawalinya. Juga kepada *enabling*

instruments penubuhan sekolah-sekolah tersebut. Ia terpaksa diteliti dari sudut sama ada ia *comply* kepada akta untuk diberikan pengecualian kerana ada peruntukan-peruntukan, *provision* dalam akta dan sekiranya ini selaras ia akan dapat dipertimbangkan. Perkara ini belum dapat saya berikan di sini dan lebih baik bagi Yang Berhormat untuk mengemukakan perkara ini secara bertulis kepada pihak bekeanan. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Hj Lahit

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Hj Lahit: Terima kasih. Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya mengemukakan:

1. Tajuk SE01A - Jabatan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri. Kod Akaun 003000 iaitu Penguatkuasaan Peraturan dan Undang-Undang. Pegawai dan kakitangan Pelesenan dan Penguatkuasaan di Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri berperanan bertanggungjawab bagi meningkatkan dan memantapkan penguasaan undang-undang dan peraturan-peraturan dalam kawasan bandaran agar teratur berseri dan sihat dan memastikan aktiviti perniagaan di bawah kawalan Pejabat Daerah sentiasa mematuhi undang-undang dan akta.

Dalam menjalankan tugas setentunya mereka menghadapi berbagai-bagai cabaran serta halangan serta mungkin risiko yang tidak menyenangkan. Sehubungan

itu, adakah perancangan Kementerian ini untuk memberikan Elaun Khas yang bersesuaian kepada pegawai-pegawai dan kakitangan yang berkenaan seperti mana juga pegawai-pegawai penguatkuasaan di Kementerian-kementerian lain?; dan

2. Tajuk SE11A - Jabatan Penjara. Kod Akaun 001000. Penguasaan Dasar dan Pentadbiran. Yang Berhormat Pengerusi. Stigma masyarakat boleh dikatakan menebal dan memandang sinis terhadap golongan banduan PODIPI yang akan melambatkan proses keyakinan diri para PODIPI ini untuk kembali ke pengkuan keluarga dan masyarakat. Sedangkan proses pemulihan dalam komite seperti sistem *parol* terbukti berkesan bagi memberi peluang kepada banduan-banduan untuk mengharungi cabaran hidup bersama masyarakat dan keluarga lebih awal berbanding dengan tempoh hukuman yang perlu dijalankan.

Soalan saya, untuk mengurangkan *recidivist* atau kemasukan berulang, adakah pemikiran untuk mengadakan *parole officer* kerana pegawai *parol* dapat berganding bahu bersama masyarakat? Syarikat-syarikat perusahaan ahli-ahli takmir masjid, persatuan-persatuan dan badan-badan bukan kerajaan berperanan menangani banduan yang menyertai Program Parol agar PODIPI dapat berdikari dan dapat kehidupan yang lebih baik. Yang penting ialah mengembalikan hubungan putus bersama keluarga ketika

dalam penjara selepas bebas dari sistem *parol*. Sekian terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih juga kepada Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit yang memgemukakan 2 perkara:

1. Berkaitan dengan Penguatkuasaan Undang-Undang di Jabatan Daerah bagi diberikan Elaun Khas. Pada masa ini belum ada pemikiran untuk memberikan Elaun Khas ini sebagaimana agensi-agensi yang lain, walaupun Yang Berhormat menyatakan bahawa antara tugas mereka ini menghadapi cabaran dan risiko. Kita menghargai akan cadangan, pandangan Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit mengenai perkara ini akan setentunya dinilai oleh Jabatan Daerah; dan
2. Mengenai dengan penjara. Kita berterima kasih kepada sokongan yang diberikan oleh anggota masyarakat khususnya agensi-agensi kerajaan *Ngo's* yang telah berkerjasama dengan Jabatan Penjara dalam melaksanakan program-program pemulihan dalam penjara dan program pemulihan selepas banduan-banduan keluar dari penjara yang digelar sebagai Rakan Seliaan.

Baru-baru ini *Ngo's* yang menggabungkan diri dalam Rakan Seliaan ini telah pun membuat inisiatif untuk menubuhkan jawatankuasa supaya pergerakan dan aktiviti mereka lebih teratur.

Ktia menghargai bahawa syarikat-syarikat dan agensi-agensi berkenaan dengan secara sukarela menawarkan khidmat bakti mereka bagi tujuan ini. Bukan sahaja memberikan kemahiran kepada banduan-banduan tetapi membimbing mereka ini supaya dapat memajukan diri mereka, memberikan keyakinan diri supaya dapat balik ke pangkuan masyarakat dan dapat berfungsi sebagai ahli keluarga yang akan dapat membawa balik kehidupan berkeluarga seperti sebelumnya.

Salah seorang daripada mereka yang terlibat dalam usaha ini ialah Yang Berhormat Awang Haji Sabli @ Hamid bin Haji Arsad. Kita berharap lebih ramai lagi *Ngo's* agensi-agensi akan tampil ke hadapan memberikan khidmat bakti mereka dan sehingga ini kita telah nampak kejayaan dari usaha-usaha seperti ini. Umpamanya Jabatan Hal Ehwal Masjid telah pun menerima beberapa orang untuk dikenali sebagai Marbut di masjid-masjid tertentu dan **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ** mereka ini telah dapat bertahan. Sebahagiannya dapat melaksanakan usaha sendiri membuat produk-produk makanan dan ada juga yang melibatkan diri dalam pembuatan peralatan kayu. Jadi, kita

mengharapkan mereka ini akan dapat meneruskan kegiatan mereka dan memulakan penghidupan baharu.

Dalam Ucapan Pendahuluan kaola, kaola telah pun menyebutkan mengenai dengan kemasukan semula banduan-banduan (*recidivist*). Mengikut perangkaan bagi tahun 2016 kita telah dapat mencapai dari *kohort* berkenaan hanya 9% sahaja yang masuk semula. Jadi kita berharap mereka yang masuk semula ini akan berkurangan pada masa yang akan datang.

Jadi, sekian sahaja yang dapat kaola jelaskan mengenai 2 perkara yang dikemukakan.

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Menteri Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian.

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin memberi keterangan terhadap Satu Kampung Satu Produk tadi yang diutarakan oleh Yang Berhormat Awang Haji Omarali bin Esung dan juga Yang Berhormat Awang Haji Abdul Wahab bin Apong kelmarin.

Antara usaha yang telah diambil oleh *Darussalam Enterprise (DARE)*, dalam membantu perkembangan inisiatif Satu Kampung Satu Produk yang dikendalikan oleh Majlis Perundingan Kampung dan

Mukim (MPK/MPM) ialah mengadakan beberapa siri lawatan ke premis-premis pembuatan produk Satu Kampung Satu Produk serta mengadakan beberapa perbincangan dengan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan juga Kementerian Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian bagi meninjau perkembangan 1K1P dan seterusnya mengenal pasti langkah-langkah pembaikan untuk bagi membawa Satu Kampung Satu Produk ke peringkat perkembangan yang seterusnya khususnya meningkatkan potensi eksport.

Hasil daripada perbincangan-perbincangan yang telah diadakan dan setelah meninjau permasalahan yang dihadapi oleh MPK/MPM terutamanya dari segi kapasiti pengeluaran serta kualiti pembuatan produk yang dihasilkan termasuk pembungkusan dan pelabelan (*packaging and labelling*), salah satu langkah pembaikan yang perlu dipertimbangkan ialah mengenal pasti 1 atau 2 produk utama dari setiap daerah yang mempunyai potensi tinggi untuk menembusi pasaran eksport untuk diperkembangkan melalui konsep *aggregation* iaitu proses pembuatan dan pengeluaran produk yang sedia ada disatukan dengan proses pembuatan dan pengeluaran yang lebih terkawal dan teratur bagi memastikan produk yang dihasilkan dapat memenuhi kehendak pasaran baik pasaran domestik mahupun eksport.

Buat masa ini, beberapa produk Satu Kampung Satu Produk telah pun menyertai inisiatif *Made In Brunei* yang

dikendalikan oleh *Darussalam Enterprise (DARE)* bagi mengetengahkan dan mempromosi jualan melalui penempatan produk menggunakan rak-rak *Made In Brunei* di pasaraya-pasaraya utama di negara ini serta lokasi-lokasi utama termasuk Lapangan Terbang Antarabangsa Brunei dan juga beberapa hotel-hotel terkemuka di negara ini.

Selain itu, salah satu peluang yang perlu diterokai dengan lebih lanjut ialah potensi kerjasama dengan beberapa pihak pengguna seperti pihak perhotelan bagi pembekalan produk-produk mandian seperti sabun, syampu, losyen badan dan sebagainya yang dihasilkan oleh beberapa pengusaha Satu Kampung Satu Produk (1K1P) yang diperbuat berasaskan bahan organik seperti kelapa dara yang sewajarnya diberi peluang dan keutamaan. Walau bagaimanapun, produk-produk tersebut perlulah memenuhi keperluan pihak pengguna dari segi jumlah pembekalan yang mencukupi serta kualiti dan keselamatan produk bagi memastikan keyakinan dan kepercayaan terhadap kemampuan pembekal tempatan memenuhi kehendak pengguna.

Dalam usaha bagi menyokong kesediaan eksport produk tempatan, Kementerian Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian telah pun menghubungkan Syarikat Berkaitan Kerajaan (*GLC's*) seperti *Ghanim International Corporation Sdn. Bhd.* dengan beberapa pengusaha Satu Kampung Satu Produk (1K1P) untuk mengenal pasti produk-produk yang berpotensi untuk dipertingkatkan tahap

kesediaan mereka bagi menjayakan matlamat ini.

Sekian terima kasih Yang Berhormat Pehin Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Satu Kampung Satu Produk ini pada tahun ini saya tidak ada mendengar mengenai madu kelulut. Setiap tahun ada saja produk yang melibatkan madu kelulut. Saya harap madu kelulut ini masih diusahakan oleh orang-orang kampung.

Tapi walau macam manapun, saya kira dalam hal ini ada baiknya juga kaum wanita, ibu-ibu yang tidak mempunyai pekerjaan di rumah dapat dilibatkan untuk melaksanakan sesuatu yang boleh dipasarkan.

Sekarang di *supermarket* kitani tidak lagi dapat menggunakan beg plastik apa kiranya mereka dapat membuat bakul-bakul dan seumpamanya yang boleh digunakan di dalam negeri dan harus juga dapat dilihat pengalaman orang-orang yang sudah berjaya dalam *marketing* produk-produk mereka untuk menembusi *market* kita di dalam negeri.

Seperti Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arshad yang telah menembusi *market* di Negara Brunei Darussalam dengan rempah-rempahnya, kari-karinya dan seumpamanya. Perkara seperti ini boleh dilaksanakan dan dilakukan إِنْ شَاءَ اللَّهُ

Jadi, saya bercadang supaya mesyuarat kita ini berhenti dahulu untuk berehat selama 15 minit.

(Mesyuarat Jawatankuasa berehat sebentar)

(Mesyuarat Jawatankuasa bersidang semula)

Yang Berhormat Pengerusi:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ahli-Ahli Yang Berhormat Mesyuarat Jawatankuasa disambung semula dan kita masih lagi membahaskan dan meneliti Tajuk Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan jabatan-jabatan di bawahnya.

Bersama saya di sini masih lagi ada terdapat senarai mengandungi beberapa orang Ahli Yang Berhormat yang suka untuk serta dalam membahaskan dan menimbulkan soalan-soalan terhadap Kementerian yang berkenaan ini.

Saya mempersilakan Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis.

Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi. Kaola, saya akan membawa Tajuk SE01A - Jabatan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri di bawah Kod Akaun 113 Kemudahan Awam dan Alam Sekitar.

Berhubung dengan Pasar Malam, Tamu Selera. Pada waktu ini keadaannya tidak memuaskan iaitu dari segi kebersihan dan juga terdapat binatang seperti tikus dan anjing berkeliaran di sana.

Ke arah itu, adakah pihak kementerian mempunyai perancangan untuk menaik taraf Pasar Malam berkenaan atau menyediakan tempat atau kawasan yang bersesuaian.

Seterusnya dalam Tajuk yang sama, seperti mana dimaklumi dan diperhatikan banyak bangunan tempat tinggal atau flat mahupun kedai di kawasan Bandar Seri Begawan termasuk bangunan panggung wayang yang sudah lebih setengah abad dan ada di antaranya terbiar kosong begitu sahaja dalam keadaan usang.

Persoalannya adakah pihak kementerian mempunyai perancangan atau usaha-usaha bersama-sama dengan tuan-tuan punya bangunan bagi memindahkan bangunan-bangunan berkenaan?

Sekian, Yang Berhormat Pengerusi, terima kasih.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih. Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih Yang Berhormat Awang Naim bin Haji Kamis mengenai Pasar Malam Tamu Selera.

Usaha untuk meningkatkan bangunan ini telah pun pernah dikeluarkan melalui *request proposal* 2 tahun yang *إِنْ شَاءَ اللهُ* kita akan mengeluarkannya lagi pada dalam masa yang singkat bagi menjemput pihak swasta untuk mengendalikan membina bangunan bahawa dan mengurus pelaksanaan Pasar Malam Tamu Selera.

Mengenai dengan bangunan-bangunan, rumah kediaman flat dan kedai di kawasan Bandar Seri Begawan yang kosong, Lembaga Bandaran Bandar Seri Begawan telah pun menghubungi pemilik-pemilik bangunan ini untuk meminta mereka memajukan bangunan-bangunan tersebut dan ada antara bangunan-bangunan ini dimiliki oleh bukan seorang pemilik tetapi ramai pemilik.

Jadi mereka terpaksa dulu untuk berunding bersama-sama mereka apa yang akan dapat mereka lakukan dalam menaik taraf bangunan-bangunan berkenaan. Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari.

Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Pengerusi, koala membawa beberapa Tajuk.

1. Tajuk SE06A - Pejabat Daerah Brunei dan Muara. Anjing Liar masa kini menjadi keresahan kepada masyarakat kita. Ini bermakna anjing liar di merata-rata tempat terutama di projek-projek dan tapak pembinaan seperti perumahan dan lain-lain. Ini kerana mengikut maklumat setiap

kontraktor membawa anjing di tapak projek mereka. Anjing-anjing ini membiak dan terbiar berkeliaran. Apabila projek selesai anjing-anjing tersebut ditinggalkan. Sejauh mana peraturan yang ada dapat mengatasi anjing supaya tidak terbiar? Diharapkan ada langkah-langkah yang bijaksana bagi menangani perkara ini.;

2. Tajuk SE10A - Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan. Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan suatu ketika dahulu dikenali sebagai pendahulu penggunaan komputer. Sebuah jabatan yang pertama secara keseluruhannya yang menggunakan komputer dengan tugas harian, mahupun di pintu-pintu kemasukan, termasuk pos kawalan. Setiap warganegara sejak dilahirkan sehingga ke akhir hayat masih terdapat dalam sistem komputer, begitu juga warga asing yang bekerja tinggal di Negara Brunei Darussalam. Sejauh ini adakah di jabatan-jabatan lain digalakkan untuk ikut menggunakan data-data tersebut mungkin juga boleh digunakan seperti sistem *Bru-HIMS*, Lesen Memandu JPD bagi mengurangkan perbelanjaan kerajaan?;
3. Tajuk SE05A - Jabatan Buruh. Terdapat syarikat yang mengambil pekerja asing melebihi 200 orang sedangkan pekerja tempatan hanya sekitar di bawah 15 orang. Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang

Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam telah memberikan kemudahan kepada syarikat orang asing yang berniaga di Negara Brunei Darussalam. Apakah pihak kementerian mempunyai peraturan yang *compulsory* supaya syarikat-syarikat berkenaan mengambil pekerja orang tempatan bagi mengimbangi jumlah pekerja asing?; dan

4. Tajuk SE01A - Jabatan Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri. Bagi mewakili rakan-rakan sejawatan di luar sana, kaola memohon jaminan ekonomi setelah penamatan perkhidmatan Penghulu dan Ketua Kampung. Apakah ada perancangan tanggungjawab kementerian bagi jaminan kemudahan pembayaran hutang Penghulu dan Ketua Kampung yang mana mereka mempunyai jadual pembayaran hutang mengikut tempoh yang dipersetujui bersama pemiutang yang disesuaikan mengikut tempoh Skim Perkhidmatan 1998 dan kaola akhiri hujah ini dengan kalimat.

وَأَفْوِضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

“Dan aku menyerahkan urusanku kepada **اللَّهُ** , sesungguhnya **اللَّهُ** Maha Melihat kepada hamba-hambanya”.

Sekian terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima kasih kepada Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih kepada Yang Berhormat Awang Haji Mohimin bin Haji Johari @ Jahari atas beberapa soalan.

1. Anjing liar dan buaya jua binatang yang selalu kitani bincangkan di dalam Dewan ini. Anjing ini tahun lepas pun timbul juga dan kaola telah pun memberikan penjelasan yang panjang lebar mengenai anjing dari segi keperluan melalui Akta Anjing, supaya Akta Anjing itu didaftarkan atau tidak silap pada tahun lepas yang lebih banyak mematuhi peraturan ini di Kuala Belait. Mereka mendaftarkan anjing-anjing peliharaan mereka;
2. Ada juga kaola kongsi Fatwa Mufti Kerajaan dari segi pembunuhan anjing. Jadi, kaola tidaklah akan mengulangi penjelasan tersebut tetapi perkara mengenai anjing liar ini ditangani oleh Jabatan Daerah dari kawasan Daerah dan juga Lembaga Bandaran bersama dengan agensi-agensi yang lain dan kita akan melihat bagaimana cara untuk mengurangkan anjing liar ini khususnya apabila ada kes, bahawa anjing ini menggugat keselamatan orang ramai dan kanak-kanak.

Jadi mungkin ada kemudahan di sana, *probation* untuk kita dapat ambil tindakan tertentu. Mengenai Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan, datanya untuk dikongsi bersama dengan agensi-agensi lain, perkara ini boleh diselaraskan dengan agensi-agensi yang telah dinyatakan tadi. Tertakluk kepada kegunaan ataupun apakah data-data yang diperlukan oleh agensi-agensi tersebut. Perkongsian

data ini telah pun kita bincangkan dalam majlis ini.

Mengenai buruh, syarikat yang mengambil 200 orang dan berkurangan orang tempatan, perkara ini perlu kita teliti sama ada pengambilan itu menerusi syarikat itu sendiri ataupun dari bahagian-bahagian lain.

Sebagaimana yang kaola terangkan semalam bahawa dari segi Lesen Pekerja Asing (LPA), Jabatan Buruh meneliti keperluan sesuatu syarikat bergantung pada jenis perusahaan yang akan dilaksanakannya untuk mendatangkan jumlah pekerja asing dan bersama-sama dengan *Job Center* akan dapat mengawal bilangan pekerja asing yang boleh diluluskan, sebab mesti ada *clearance* dari *Job Center* baru dapat syarikat tersebut diberikan Lesen Pekerja Asing dan yang ke-2, sebagaimana yang saya terangkan bahawa kita juga akan melaksanakan Nisbah Pekerja Asing tempatan dalam mana melalui nisbah itu kita akan dapat menjamin bahawa bilangan orang tempatan dalam satu-satu sektor pekerjaan.

Jadi, jika ada perkara-perkara yang tidak selaras, barangkali ini dapat dibawa ke perhatian pihak Jabatan Buruh.

Mengenai perkara 4, perkhidmatan penghulu dan ketua kampung yang mempunyai komitmen hutang, pada masa ini kementerian belum ada mempunyai apa-apa rancangan untuk

bagaimana mereka ini dapat melunaskan hutang mereka selepas tempoh perkhidmatan mereka berakhir.

Walau bagaimanapun, selalunya urusan hutang ini adalah dibuat oleh orang yang berhutang, pemiutang dengan institusi yang meminjamkan wang supaya dapat di *restructured* pinjaman-pinjaman tersebut selaras dengan tempoh perkhidmatan dan apa akan diperolehi oleh peminjam tersebut selepas tamat tempoh perkhidmatan iaitu mengambil kira akan pendapatan yang diperolehinya selepas bersara.

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi:

Persilakan Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arsad.

Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arsad:

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Memohon izin untuk memberikan pandangan dan buah fikiran mengenai dengan 3 sektor yang diutamakan untuk difikirkan dalam mengurangkan pekerja asing dan Nisbah Tempatan Asing (NTA) yang ada 3 iaitu:

1. Sektor Pembinaan.;
2. Sektor Pendidikan.;
- dan
3. Sektor Runcit dan Borong.

Ketiga-tiga ini penting dalam pembinaan, dalam sektor yang saya rasakan paling banyak sekarang ini menggunakan kuota orang luar.

Kaola ada terlibat dalam sektor bahagian pembangunan dalam bidang *proper developer*. Pentadbiran kerja dalam binaan, belum banyak kaola rasa dikuasai oleh orang kitani. Telah pun dimulakan oleh pihak-pihak yang berkenaan kerana bidang binaan perlu banyak kursus *hands on*. Perlu banyak kerjasama dari segi pembinaan membantu untuk penempatan.

Kaola lihat mungkin yang cepat ialah bidang (*F&B*) *Food and Beverages* dalam *profesion* seperti Tukang Masak, Penolong Tukang Masak, Penyelia, Juruwang, Pelayan dan Pembersih termasuk bidang perkhidmatan (*services*).

IBTE dan Pusat Pembangunan Belia, agensi lain اللَّحْمَدُ لِلَّهِ telah pun mengadakan kursus dalam bidang *F&B* dengan syarikat yang terlibat menerima penempatan penuntut tersebut. Masa ini terdapatnya banyak kesalahan menggunakan kuota yang digunakan ke jawatan-jawatan dalam pentadbiran dan diprogramkan atau diberikan atau diisikan oleh orang-orang kitani.

Maka peranan *enforcement* perlulah dikuatkan, perlu banyak turun padang. Perlu jua kita sama-sama fikirkan Yang Berhormat Pengerusi ialah perlunya ada tindakan atau *action plan* yang dipanggil Program Kesedaran kerana banyak orang yang "mengalibabakan" mereka, Kita perlu juga ingat, harus mengambil kira pendapatan yang diperolehi mereka perlu untuk menyara hidup mereka dan keluarga mereka. Mungkin perlu ada

Jawatankuasa (*Task Force*) untuk menduduki perkara ini.

Misalnya "AliBaba" yang sedang diperkatakan pada awalnya dan sekarang boleh dijadikan tidak lagi dipanggil Alibaba tetapi dipanggil "Ali-Ali" diaturkan dan diambil alih orang kitani yang berkebolehan atau keluarganya.

Kaola rasa tidak ada kurang pentingnya dari rasa tanggungjawab dan dari semua pihak bukan saja diserahkan kepada agensi-agensi berkaitan tapi juga pihak swasta dan orang ramai *as a whole nation approach*. Masalah pengangguran **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** adalah agenda nasional dan perlulah kitani tangani bersama-sama secepatnya yang boleh.

Kaola tidak perlu jawapannya, Yang Berhormat Pengerusi. Sekian, saja yang dapat kaola sampaikan.

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

وبالله التوفيق والهداية
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih setinggi-tinggi penghargaan kepada Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arsad atas pandangan mengenai cara-cara mengurangkan pekerja asing khususnya dalam 3 bidang atau sektor yang dinyatakan iaitu sektor pembinaan, perkhidmatan dan pendidikan.

Pada peringkat ini sebenarnya 3 sektor yang dikenal pasti ini masih lagi diteliti oleh Jabatan Buruh dan Unit Tenaga Manusia di Kementerian Tenaga (Tenaga dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian dan akan disosialisasikan dengan syarikat-syarikat memang betul kita mengenalkan ratio kita juga mesti menyediakan membekalkan tenaga yang mempunyai kemahiran dalam bidang-bidang tersebut.

Perkara ini adalah satu perkara yang besar yang memerlukan *whole of nation approach* sebagaimana yang dinyatakan oleh Yang Berhormat Awang Haji Abdul Hamid @ Sabli bin Haji Arsad tadi. Kita akan meneliti perkara-perkara yang dicadangkan seperti meningkatkan lagi *enforcement* tindakan-tindakan yang perlu diambil kepada program kesedaran orang ramai terutamanya mengenai "Ali Baba".

Salah satu tujuan kita mengenalkan Lesen Pekerja Asing dahulu ialah untuk mengelakkan daripada mereka mengambil pekerja asing hanya untuk tujuan mendapatkan kuta semata-mata bukan tujuan melaksanakan perusahaan yang telah diberikan kepada syarikat yang berkenaan.

Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Terima kasih memberi peluang kaola sekali lagi selepas semalam. Kaola ingin menyentuh mengenai mukadimah Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri skim Revitalisasi (*revitalisation* Kampung Air).

Setiap kali kaola ke Bandar Seri Begawan keadaan Kampung Air, teringatlah hal-hal lama hidup rukun damai dan pernah menjadi tempat pusat pentadbiran negara dan semasa kaola berkhidmat di Jabatan Daerah masa dahulu mengetahui jumlah penduduk Kampung Air adalah seramai 31 ribu lebih tetapi sejak akhir-akhir ini dengan adanya Rancangan Perumahan Negara kebanyakan penduduk telah berpindah ke darat, istimewa golongan muda. Kaola tertarik dengan Rancangan Revitalisasi Kampung Air ini ingin mengongsikan beberapa pandangan dan soalan.

1. Bagaimanakah kedudukan kadar jenayah di Kampung Air pada masa ini dengan adanya rumah-rumah banyak yang kosong dan ditinggalkan? Adakah pihak-pihak berwajib penguat kuasa undang-undang mempunyai statistik masing-masing dalam soalan itu. Bagaimanakah kawalan dan pemantauan ke atas rumah-rumah yang kosong ditinggalkan oleh penghuninya kerana telah berpindah ke darat mengikut Rancangan Perumahan Negara. Kitani juga

mendengar rumah-rumah yang ditinggalkan dan diserahkan kepada ahli-ahli keluarga terdekat dan lain-lain. Kaola rasa bimbang jika rumah-rumah yang ditinggalkan itu tidak dipantau ia kemungkinan di jadikan tempat bagi kegiatan yang tidak diingini bertentangan dengan undang-undang negara.

Kaola cadangkan supaya Skim Revitalisasi Kampung Air ini diberikan Peruntukan Khas supaya dapat menyemarakkan Kampung Air lagi dengan perkara-perkara yang produktif khususnya bagi warga emas yang tinggal masa ini, kitani melihat warga remaja muda belia tidak lagi banyak apakah perancangan warga emas itu supaya mereka itu dapat menjadi lebih produktif khususnya dalam menjalani dan meniti sisa-sisa usia mereka.

Itu saja yang kaola kongsi mudah-mudahan ada satu Peruntukan Khas yang difikirkan menjadikan Kampung Air lebih bersemarak sebagai *venice of the east* yang kitani banggakan.

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri: Terima Kasih Yang Berhormat Pengerusi dan Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Putera Maharaja Dato Paduka Awang Haji Abdul Ghani bin Pehin Datu Pekerma Dewa Dato Paduka Awang Haji Abdul Rahim atas pandangan Yang Berhormat mengenai dengan Revitalisasi Kampung Air. Dalam mana Yang Berhormat telah

mengemukakan pertanyaan mengenai kadar jenayah di Kampung Air.

Perkara ini tidak dapat kaola jawab kerana ia bukan bidang tugas kaola dengan agensi lain. Walau bagaimanapun, rumah yang kosong menurut peraturan dari segi Rancangan Perumahan Negara dari segi Rancangan Perumahan Negara mestilah dirobah tetapi sebahagian daripada mereka yang mendapat Skim Rancangan Perumahan Negara telah menurunkan hak milik rumah tersebut kepada anggota keluarga mereka.

Jabatan Daerah memang memantau rumah-rumah yang kosong ini dengan kerjasama dengan penghulu-penghulu dan ketua-ketua kampung yang berkenaan. Memanglah menjadi hasrat kitani di dalam usaha untuk Revilitalisasi Kampung Air ini untuk menjadi Kampung Air ini tempat yang menarik, mempertahankan keunggulannya dan juga menarik kepada pelancong-pelancong.

Yang demikian di dalam rancangan revilitalisasi ini bukan saja rumah-rumah kediaman yang akan dibina tetapi kita juga akan mengadakan tempat-tempat yang dapat menarik pelancong umpamanya pusat untuk memberikan kemudahan kepada peniaga-peniaga kecil dan sederhana kerana kitani memahami bahawa terdapat berbagai kemahiran di Kampung Air ini sejak sekian lama dan ini cuba kita hidupkan bukan saja penghidangan dari segi makanan tetapi juga peralatan-peralatan yang dapat menarik perhatian

pelancong-pelancong. Dalam usaha kita untuk revilitalisasi iaitu membuat rumah-rumah baharu kita juga perlu mempertahankan rumah-rumah yang sedia ada yang kukuh bagi tujuan pelancongan.

Kerana pelancong-pelancong bukan saja pergi melawat sesuatu tempat itu bagi melihat perkembangan-perkembangan baru tetapi apa yang sedia ada itulah mereka itu yang ingin dilihat oleh pelancong-pelancong malah mereka itu berdasarkan kepada Inap Desa (*homestay*) Kampung Air mereka suka tinggal di kampung yang biasa sedia ada.

Mengenai warga emas kita tertakluk kepada kriteria-kriteria mereka jika memenuhi kriteria mereka itu memiliki rumah mereka akan dapat diberikan kemudahan-kemudahan tersebut tertakluk kepada syarat-syaratnya.

Bagi Kita di Negara Brunei Darussalam ini, dengan ciri-ciri kebudayaan, tatacara hidup Islam berasaskan kepada Melayu Islam Beraja, selalunya warga emas ini akan dipelihara oleh anak-anak mereka. Mereka pada lazimnya tinggal bersama dengan keluarga mereka sendiri dan bukan di tempat yang dikhaskan. إِنْ شَاءَ اللَّهُ kita mengalu-alukan pandangan yang telah diberikan tadi.

Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti

Rozaimeriyanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman.

Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeriyanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Saya memberi cadangan sahaja bagi soalan mengenai Projek *RKN* Pembangunan Semula Kampung Air.

Semalam dalam mukadimah Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri ada menyatakan sebanyak 153 buah rumah yang akan dibina di Kampung Saba.

Memang cadangan yang baik untuk merevitalisasikan '*revitalize*'serta menaik taraf suasana Kampung Air. Saya ingin memberi cadangan dan pandangan untuk menaik taraf suasana Kampung Air, memberi imej baharu dan menambah ciri-ciri yang berdaya tahan dalam merevitalisasikan Kampung Air.

Saya melihat adanya bekas-bekas rangka rumah-rumah yang tidak dipakai dan terbiar, rangka-rangka ini sekiranya masih mempunyai struktur yang tegap dapat diguna pakai semula untuk membangun atau dibangunkan bagi penyediaan ruang komuniti dengan menambah satu platform konkrit di atas rangka yang sudah ada. Ia dapat digunakan untuk membangun *floating vertical farm* bagi pertanian atau akuakultur bukan sahaja ia akan dapat menjadi satu tarikan bagi pelancong-pelancong yang akan datang ke negara kita tetapi tempat sumber aset bagi

menjana sumber pendapatan bagi orang-orang kampung serta memberi peluang pekerjaan bagi orang kampung, sekali gus juga tempat kanak-kanak bermain serta pendedahan awal dari aspek pertanian dari kecil serta aktiviti-aktiviti bagi warga emas untuk bercucuk tanam. Kita belum ada lagi persekitaran hijau atau Rumah Hijau di Kampung Air apalagi pertanian. Ia akan dapat menjadi *floating agricultural / farming* yang pertama dibina di rantau *ASEAN*.

Saya percaya dengannya kerjasama dan kolaborasi bersama dengan Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan, usaha ini akan dapat dilaksanakan secara kecil-kecilan dahulu. Kaola berharap sebahagian daripada peruntukan ini dapat dipertimbangkan dan diungkayahkan.

وبالله التوفيق والهداية

وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal

Dalam Negeri: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih kepada Yang Berhormat FDR. AR. Dayang Siti Rozaimeriyanty binti Dato Seri Laila Jasa Haji Abdul Rahman.

Kita mengucapkan terima kasih dan mengalu-alukan menghargai akan pandangan dan cadangan yang dikemukakan khususnya dalam menggunakan kembali rangka-rangka rumah yang sekiranya dari segi fizikal strukturnya ada masih lagi kukuh, dari segi keselamatan untuk dijadikan kepada *floating farming* ini.

إِنْ شَاءَ اللهُ kita akan menilai, meneliti dan membincangkan cadangan ini dengan agensi-agensi lain sebagai salah satu lagi daya tarikan di samping memberikan sumber pekerjaan kepada orang-orang tertentu.

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Nampaknya Ahli-Ahli Yang Berhormat Yang Dilantik telah pun menyuarakan soalan-soalan dan tidak ada lagi di antara mereka yang suka untuk turut serta dalam Tajuk ini.

Maka saya berpendapat bahawa kenyataan-kenyataan dan jawapan-jawapan yang telah diberikan oleh Yang Berhormat Menteri Hal Ehwal Dalam Negeri cukup jelas dan mencapai sasaran-sasaran terhadap soalan-soalan yang telah ditimbulkan itu.

Sekarang saya kira ada baiknya Tajuk ini kita undi Ahli-Ahli yang bersetuju sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan tanda bersetuju)

Terima kasih, nampaknya semua Ahli bersetuju maka Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan jabatan-jabatan di bawahnya diluluskan.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri bagi Tajuk SE01A hingga Tajuk SE12A, jadikan sebahagian daripada Jadual.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat, saya telah difahamkan bahawa Yang Berhormat Menteri Pendidikan berada di luar negeri atas urusan rasmi dan tidak dapat hadir bagi kita meneliti belanjawan kementeriannya maka Mesyuarat Jawatankuasa ini seterusnya beralih kepada Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan bagi Tajuk SH01A hingga Tajuk SH06A.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Sebagaimana biasa sebelum Tajuk ini dibukakan untuk dibahaskan, maka saya ingin memberi peluang kepada Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan untuk memberikan mukadimahnyanya tentang hala tuju penyediaan Belanjawan Kementeriannya ini. Silakan Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.

Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan: Terima kasih, Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالْمُرْسَلِينَ، سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Yang Berhormat Pengerusi. Ahli-Ahli Yang Berhormat وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ dan salam sejahtera. Yang Berhormat Pengerusi, lebih dahulu kaola mengucapkan setinggi-tinggi tahniah dan syabas atas kebijaksanaan Menteri

di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II yang telah membentangkan Belanjawan Tahun 2019/2020 dengan penuh saksama walaupun berdepan dengan keadaan ekonomi dan harga pasaran minyak dan gas dunia yang sangat mencabar.

Bagi pihak Kementerian Sumber-sumber Utama dan Pelancongan, kaola menyokong sepenuhnya cadangan Belanjawan Tahun Kewangan 2019/2020 yang telah dibentangkan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ kaola mengambil maklum berkenaan Anggaran Hasil Tahunan 2019/2020 iaitu sebanyak \$4.361 bilion dan menyokong Anggaran Perbelanjaan Tahunan sebanyak \$5.86 bilion, Perbelanjaan Kemajuan sebanyak \$800 juta dan Perbelanjaan yang diakui sebanyak \$1.06 bilion.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ kaola menyambut baik peruntukan yang disediakan kepada Kementerian Sumber-sumber Utama dan Pelancongan yang keseluruhannya berjumlah \$93,810,000.00 iaitu termasuk peruntukan bagi Perbelanjaan Kemajuan Tahunan dan kaola diambil maklum berkenaan dengan unjuran defisit belanjawan yang berkaitan dengan defisit ini.

اِنْ شَاءَ اللّٰهُ kaola akan memikirkan bagaimana cara membantu kerajaan dalam meningkatkan hasil dan mengurangkan perbelanjaan terutama bagi perkara-perkara yang kurang berkeperluan.

Selaras dengan misi Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan iaitu: "Meningkatkan pertumbuhan keluaran sektor pertanian dan perikanan dan meningkatkan kedatangan pelancong ke Negara Brunei Darussalam" serta mendukung tema Belanjawan 2019/2020, maka sukacita kaola menyampaikan secara ringkas perkembangan akitiviti-aktiviti di bawah jagaan Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan. Keluaran sektor petanian negara ini telah menunjukkan peningkatan iaitu daripada \$365,000,000.00 pada tahun 2015 kepada \$436,000,000.00 pada tahun 2018.

Dari sudut keupayaan untuk menyara diri, negara ini hampir mencapai tahap 100% sara diri dalam bekalan ayam pedaging dan telur ayam. Sekitar 47% bagi bekalan sayur-sayuran. Sekitar 37% sara diri bagi buah-buahan. 30% sara diri bagi bekalan daging akan tetapi masih banyak bergantung pada import bagi bekalan beras.

Keluaran sektor perikanan menurun dari \$110 juta pada tahun 2015 kepada \$109 juta pada tahun 2018. Penurunan ini disebabkan oleh kejadian wabak penyakit. Pada tahun 2018 yang memaksa pengusaha-pengusaha penternak udang merehatkan operasi pelan ternakan mereka selama 1 *cycle*.

Bagi sektor pelancongan jumlah ketibaan pelancong melalui udara ke Negara Brunei Darussalam meningkat daripada 218,213 pada tahun 2015 kepada 278,136 pada tahun 2018.

Yang Berhormat Pengerusi. Menyentuh mengenai beberapa peruntukan bagi projek-projek di bawah Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan, kaola sangat-sangat berterima kasih kepada Kementerian Kewangan dan Ekonomi atas kebenaran kementerian kaola untuk menggunakan Perbelanjaan Berulang - Ulang Perkhidmatan Rampaian Projek Fokus yang disediakan dalam Tahun Kewangan 2018/2019 dan 2019/2020 untuk membiayai projek-projek berikut. Iaitu:

1. Sejumlah \$900 ribu bagi membiayai projek penghasilan air dari bawah tanah di beberapa kawasan pertanian di seluruh negara.;
2. Sejumlah \$1 juta bagi membiayai projek melabuh lawa-lawa iaitu bagi membantu nelayan - nelayan menangkap ikan tuna di laut dalam di Zon 3 dan Zon 4.;
3. Melalui perbelanjaan RKN-11 pula, kaola bersyukur kerana disediakan sebanyak \$7.5 juta bagi mendalamkan Empangan Emang yang merupakan pembekal sumber air utama bagi kawasan pertanian di Daerah Brunei dan Muara.;
4. Sekitar \$13.4 juta disediakan bagi perkembangan sektor perikanan terutama sektor akukultur.;
5. Sebanyak \$5.7 juta bagi peningkatan keluaran sayur-sayuran menggunakan teknologi moden.

Yang Berhormat Pengerusi. Antara insiatif atau pendekatan baharu yang

dilaksanakan bagi menggalakkan orang ramai menceburi bidang pertanian dan bagi peladang-peladang yang sedia ada, menambah keluaran masing-masing adalah seperti berikut:

1. Pengenalan projek rintis, pengenalan projek perdagangan berkontrak dan juga penggalakan projek perusahaan-perusahaan.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ atas perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanul Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Mahrum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam, kebenaran tapak projek rintis telah diperkenalkan yang bertujuan mengenalkan kepada pengusaha atau peladang termasuk para belia yang berminat untuk menerokai bidang pertanian secara percubaan.

Mereka akan ditawarkan tapak dengan keluasan yang bersesuaian dengan perusahaan yang akan diusahakan dalam tempoh 2 tahun percubaan. Namun jika pengusaha berkenaan menunjukkan prestasi yang sangat baik keluasan tapak boleh ditambah. Sementara tempoh penyewaan boleh dilanjutkan ke satu tempoh yang berpatutan.

Setakat ini sebanyak 46 pengusaha termasuk 16 orang belia telah pun ditawarkan tapak-tapak di bawah Skim Projek Rintis ini yang secara

keseluruhannya melibatkan lebih 295 hektar tanah pertanian.;

2. Selanjutnya program secara perdagangan berkontrak yang diperkenalkan untuk memastikan peladang-peladang akan dapat menjual hasil ladang mereka melalui kontrak jangka panjang dengan pasar-pasar raya dan pemborong-pemborong dalam negara, malah dengan mengeksport ke luar negara.;

Sejak program ini diperkenalkan seramai 11 pengusaha dari industri dalaman telah membuat kontrak *farming* di peringkat permulaan dengan pasar-pasar raya tempatan untuk memasarkan hasil pengeluaran mereka.;

3. Selanjutnya penggalakan pembesaran perusahaan diperkenalkan yang berbentuk penawaran tambahan tapak kepada peladang-peladang yang berjaya mengusahakan sepenuhnya tapak-tapak yang telah ditawarkan kepada mereka iaitu bagi meningkatkan lagi hasil keluaran masing-masing dan bagi menyumbang pada pertumbuhan KDNK sektor pertanian.

Yang Berhormat Pengerusi. Seperti mana jua sedia dimaklumi satu lagi inisiatif yang sedang dilaksanakan yang telah mendapat titah perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Mahrum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam adalah projek

pembukaan kawasan baharu bagi penanaman padi secara komersial berkeluasan 500 hektar di kawasan Kandul Daerah Belait.

Kaola sangat-sangat menjunjung kasih setinggi-tingginya di atas titah pekenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Mahrum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam itu.

Sebahagian kos bagi melaksanakan projek ini iaitu sekitar \$20 juta akan dibiayai oleh pihak pelabur, termasuk syarikat milik kerajaan. Manakala selebihnya sekitar \$55 juta akan dibiayai oleh pihak Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam yang akan dipohonkan kepada pihak Kementerian Kewangan dan Ekonomi.

Yang Berhormat Pengerusi. Disebabkan Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II ketika membentangkan cadangan Belanjawan Tahun Kewangan 2019/2020 pada hari Sabtu, 9 Mac 2019 telah membentangkan dengan berpanjang lebar berkenaan perkembangan *FDIs* dan eksport dan juga melibatkan sektor pertanian dan perikanan maka kaola rasa tidaklah perlu bagi kaola membuat kenyataan bagi perkara ini lagi.

Yang Berhormat Pengerusi. Bagi sektor **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ** pelancongan inisiatif ke arah membangun dan mempromosi produk-produk pelancongan akan terus digiatkan dengan kerjasama kementerian-kementerian yang berkenaan dan *stackholder line* seperti syarikat-syarikat penerbangan, syarikat - syarikat pengembaraan dan syarikat-syarikat penginapan dalam negara.

Di Daerah Temburong jambatan penghubung daerah berkenaan dengan Daerah Brunei Muara dijangka siap pada hujung tahun ini. Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan ini juga mempunyai persediaan bagi menyambut pertambahan pelancong yang dijangka mengunjungi daerah berkenaan. Persediaan dalam bentuk mempelbagaikan produk pelancongan Temburong supaya tidak hanya tertumpu kepada Taman Ulu Temburong. Dengan membangun Kawasan Batang Duri dan Sungai Labu diharap akan menambah kemudahan tempat penginapan dan kemudahan aktiviti-aktiviti yang berkaitan hutan hijau seperti *jungle tracking* di daerah berkenaan.

Selain itu, pihak Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan juga bekerjasama dengan ejen-ejen pelancongan dan penduduk-penduduk kampung untuk mempromosi produk kampung-kampung berkenaan. Ini termasuklah kemudahan Inap Desa di Kampung Belais dan juga menawarkan aktiviti-aktiviti memancing ikan di tebing sungai berkenaan.

Menyentuh berkenaan dengan pekerjaan ketika ini sektor pertanian dan argimakanan menyediakan sebanyak 8,293 pekerjaan 43% anak-anak tempatan.

Sektor perikanan menyediakan sebanyak 3,234 pekerjaan dengan 66% adalah anak tempatan.

Sektor perhutanan sebanyak 765 pekerjaan 22% anak-anak tempatan.

Sektor pelancongan menyediakan sebanyak 3,037 pekerjaan iaitu 71% terdiri daripada anak-anak tempatan.

Sekianlah saja yang dapat kaola sampaikan sebagai mukadimah dan sebagai maklumat asas berkenaan prestasi, peruntukan dan anjuran aktiviti-aktiviti yang dikendalikan oleh kementerian ini iaitu sebagai panduan sebelum kita membahaskan peruntukan yang disediakan kepada Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.

Setinggi-tinggi terima kasih kaola ucapkan kepada Yang Berhormat Pengerusi atas peluang yang diberikan kepada kaola untuk menyampaikan mukadimah kaola pada pagi ini.

وبالله التوفيق والهداية
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Huraian Mukadimah Belanjawan dan Perancangan bagi Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan cukup jelas yang

dikemukakan oleh Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan. Saya kira sekiranya Ahli-Ahli Yang Berhormat yang suka untuk menyoal ataupun untuk menyuarakan cadangan ada baiknya kalau kita berbuat sedemikian secara spesifik.

Sekiranya, kita terus membuat andaian-andaian yang mungkin kurang tepat, maka perkara yang begini mustahak yang harus kita fikirkan bersama akan hilang begitu sahaja dan orang ramai tidak akan mengetahui apa yang sudah dibuat dan dilaksanakan bagi kepentingan mereka.

Saya minta kalau sekiranya Ahli-Ahli Yang Berhormat yang sudah dibawa melawat, yang sudah dibawa berunding akan dapat menimbulkan perkara-perkara spesifik yang boleh diberigakan kepada orang ramai bahawa di sinilah terdapatnya peluang-peluang pekerjaan, di sinilah terdapatnya peluang-peluang bagi mereka untuk mencari nafkah dan pendapatan. Inilah saya kira perkara-perkara khusus yang saya fikir perlu menimbulkan efek yang sangat positif kepada kita semua.

Saya mempunyai senarai yang agak panjang bagi Tajuk ini dan saya persilakan Yang Berhormat Awang Iswandy bin Ahmad.

Yang Berhormat Awang Iswandy bin Ahmad: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Terus sahaja kepada soalan saya iaitu merujuk kepada 2 jabatan.

1. Jabatan Pertanian dan Agrimakanan Kod Akaun SH004/000. **اللَّحْمَدُ لِلَّهِ** kita sudah sampai 47% sara diri untuk sayur-sayuran seperti yang dikongsikan oleh Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan.

Soalan saya. Apakah yang dibuat oleh kementerian untuk mengawal kemasukan import sayur-sayuran untuk jenis-jenis sayuran tempatan yang sudah boleh mencukupi permintaan?;

2. Jabatan Kemajuan Pelancongan Tajuk SH06A. **اللَّحْمَدُ لِلَّهِ** saya ingin memberi sokongan kepada Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan bahawa pada tahun lepas Perbelanjaan Operasi dibandingkan pada tahun ini hampir 20 kali ganda dari \$33,000.00 kepada \$646,310.00. Ini belum lagi Perbelanjaan Kemajuan yang diberikan iaitu \$668,100.00.

Soalan saya, kenaikan ini adalah substantif pada tahun ini, apakah sahaja kegunaan peruntukan ini untuk memastikan ia digunakan secara efektif?

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan:

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih kepada Yang Berhormat

Awang Iswandy bin Ahmad kerana mengajukan soalan tadi.

1. Mengenai import bagi tanaman-tanaman yang boleh didapati di negara ini. Sebenarnya, inisiatif baharu yang sedang dalam peringkat kajian akhir ialah mengenai *extension of contract farming*. Pihak kementerian sedang berunding dengan para ejen pengimport dan juga pasar-pasar raya dan pemborong-pemborong dan juga diselajurkan dengan beberapa restoran besar dan hotel besar untuk berunding ataupun memujuk mereka untuk menukar cara berfikir bahawa barang-barang yang boleh ditanam di negara kita, tidaklah perlu diimport secara berterusan.

Ertinya pihak Jabatan Kementerian Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan akan mengaturkan supaya mereka berunding dengan peladang-peladang negara untuk mendapatkan bahan-bahan seperti sayur-sayuran dan buah-buahan tempatan dan mengadakan kontrak jangka panjang dengan mereka supaya mereka dapat berunding apakah jenis sayur yang akan mereka kehendaki dalam tempoh 2 bulan, 3 bulan ataupun akan datang. Peladang demikian akan menyediakannya seperti yang dikehendaki mengikut harga dan mengikut jumlah yang dikehendaki.

Jadi, Perkara ini masih dalam peringkat penyelidikan akhir dan peringkat perundingan akhir dengan

pihak-pihak yang tertentu. Sebetulnya, kita tidak boleh meng*control* import malah kita akan memujuk pengimport untuk, *supermarket* untuk membeli tanaman-tanaman, sayur-sayuran termasuk buah-buahan di negara ini dengan berunding dengan peladang-peladang berkenaan.;

2. Mengenai peningkatan beberapa peruntukan bagi pelancongan. Sebenarnya pelancongan tahun yang sebelum ini mempunyai peruntukan yang agak terhad dan *أَلْحَمْدُ لِلَّهِ* kita bersyukur dan berterima kasih kepada Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan dan Ekonomi II kerana memberikan tambahan peruntukan bagi Jabatan Pelancongan pada tahun ini.

Apakah yang digunakan untuk tambahan peruntukan ini? *Basically* kebanyakan untuk meningkatkan lagi produk-produk pelancongan dalam negara ini, sama ada produk baharu ataupun meningkatkan produk yang sedia ada ini dari berbagai-bagai sudut seperti kualiti, sudut keselamatan, akses dan juga dari segi pemasaran yang penting.

Walaupun kalau dilihat pada tahun-tahun sebelum ini, tahun yang lalu peruntukan bagi promosi adalah tinggi berbanding apa yang kita dapati 2 tahun atau setahun yang lalu. Dengan adanya peruntukan yang bertambah sedikit ini akan digunakan secara bijak, bukannya

dengan banyak ke luar negara sebagai mempromosi tetapi akan menggunakan *digital marketing* dan akan juga bekerjasama dengan ejen-ejen pelancongan lain seperti *travel agents*, hotel dan penerbangan dalam memastikan kita mempromosi pelancongan Brunei secara efektif dan tidak *duplicate* dengan siapa-siapa malah bekerjasama dengan *stakeholders* ini melalui *Brunei Tourism Board*.

Sekian sahaja jawapan kaola Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji Tahamit bin Haji Nudin.

Yang Berhormat Awang Haji Tahamit bin Haji Nudin: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Ada 4 perkara yang akan dibawakan.

1. Hari Peladang. Pihak yang berkenaan telah memudahkan urusan memulakan pertanian untuk menggalakkan para peladang tempatan bagi mematuhi standard pertanian di Brunei untuk menghasilkan produk yang bermutu tinggi.

Saya menyarankan agar diadakan hari peladang setiap tahun. Hari Peladang pernah diadakan dahulu di negara ini. Sejak tahun 70-an hari tersebut telah ditiadakan sehingga ke hari ini. Saya juga menyarankan agar pertandingan produk agro dianjurkan dalam peringkat daerah atau negara. Pertandingan produk

yang sihat akan menggalakkan lebih ramai petani untuk mengambil inisiatif agar meningkatkan kualiti dan penghasilan mereka terutamanya dalam hasil pertanian seperti buah-buahan tempatan dan sayur-sayuran yang boleh dihasilkan di Brunei. Ia juga dihasratkan untuk menarik pelancong dari luar negara.;

2. Kaola mencadangkan supaya pihak-pihak yang berkenaan perlu memikirkan cara-cara untuk meningkatkan hayat dan produktiviti perikanan di negara ini. Ini termasuklah teknologi, kemahiran, perubahan seperti antibiotik yang boleh mencegah jangkitan kepada ikan-ikan tertentu.

Selain itu, kita juga perlu mengkaji lagi pengeluaran perikanan bukan makanan seperti rumpai laut, tumbuhan akuatik yang boleh menyumbang kepada pendapatan negara sekiranya dijalankan dengan teliti. Kaola mencadangkan supaya perikanan laut dalam akan dapat diperkembangkan dan diterokai lagi dari semasa ke semasa.

Selain itu, pihak yang berkenaan pula perlu juga jenis-jenis peralatan untuk menangkap ikan.

Di samping itu, kajian juga perlu dijalankan secara lebih meluas bagi melihat kepada faktor-faktor yang boleh menambah dan menjejaskan hasil tangkapan dalam usaha meningkatkan hasil sektor perikanan

di negara ini contohnya jenis-jenis hama dan penyakit kepada ikan.

3. Pelancongan. Kaola bercadang agar industri sederhana milik individu akan menambah nilai kepada industri pelancongan dan sekali gus memberikan peluang ekonomi kepada masyarakat setempat. Banyak tempat pelancongan belum diterokai yang boleh dimajukan lagi.

Di samping itu, terdapat banyak tempat *hiking*, *jungle tracking* yang terbiar tidak digunakan pada tahap maksimal oleh orang awam disebabkan tidak ada pengetahuan mengenainya.

Selain itu ada beberapa tempat *hiking* yang tidak disediakan tandas awam yang dengan demikian ia boleh membantutkan lagi keinginan orang ramai untuk berkunjung ke tempat-tempat berkenaan.

Kaola berharap supaya pihak yang berkenaan akan dapat memikirkan hal sebegini supaya lebih ramai lagi pelawat terutama sekali pelancong dari luar negara.

4. Peternakan. Untuk menambah hasil pendapatan negara selain daripada bidang pertanian, kita juga perlu mengkaji bidang peternakan. Ini termasuk lembu, kambing, selain ayam dan ikan. Aktiviti peternakan lembu misalannya masih dilihat dalam skala yang sangat kecil di negara ini.

Kaola berharap pihak-pihak tertentu akan dapat memikirkan kaedah inovasi bagi pembiakan binatang-binatang ini termasuklah lembu hibrid, yang boleh diternak di negara ini dan memberikan peluang latihan, kursus dan pratikal kepada anak tempatan agar dapat membukakan peluang pekerjaan dan seterusnya menjadi pengusaha.

Ini merupakan peluang yang perlu direbut oleh rakyat kerana sekiranya dilaksanakan dengan teliti, hasilnya amat lumayan sekali. Dengan itu juga, diharapkan agar kebergantungan negara terhadap pengimportan daging dari luar negara juga akan berkurang.

Sekian Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri Sumber-Sumber Utama dan Pelancongan:

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi dan terima kasih Yang Berhormat Awang Haji Tahamit bin Haji Nudin kerana mengajukan banyak soalan tadi, iaitu:

1. Mengenai Hari Peladang. **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** cadangan sebegini akan ditimbang. Yang penting banyakkannya dulu peladang dan hasil mereka supaya ada yang akan ditunjukkan pada Hari Peladang berkenaan bukan secara tradisi tetapi cara yang lebih moden dan menguntungkan kepada negara. Jadi, kalau kita lihat pertanian cuma sekitar 0.5% KDNK sahaja. Kementerian berniat untuk meningkatkan sumbangan sektor

pertanian ini kepada sekurang-kurangnya 2% kepada KDNK.

Jadi, dengan sendirinya lebih banyak peluang ataupun potensi kita untuk meningkatkan pengeluaran kita dalam bidang pertanian untuk menjana pendapatan KDNK dan peluang pekerjaan. Ini adalah sebagai prioriti kita sebelum kita mengadakan Hari Peladang untuk menunjukkan apa yang kita keluarkan.

إِنْ شَاءَ اللهُ perkara ini akan difikirkan, seperti yang kita ketahui sebagai anjuran Hari Peladang atau Pertandingan Agro diadakan itu, menggunakan perbelanjaan dan selalunya kita mempunyai masalah apabila mengadakan pertunjukan ataupun pameran sebegini. Peladang-peladang tidak bersedia untuk membayar petak-petak yang disediakan kepada mereka untuk mereka mempamerkan barangan-barangan mereka itu.

Sebab itulah peladang itu mesti diperkayakan, produk-produk mereka yang lebih berkualiti tinggi dapat menjual hasil mereka supaya hasil mereka tinggi dan akan dapat kita mengadakan sama ada Hari Peladang ataupun pertunjukan-pertunjukan keluaran mereka bukan sahaja dalam negara malah luar negara.

2. Selanjutnya mengenai cara-cara meningkatkan hayat dan produktiviti perikanan. Seperti yang pernah

diterangkan pada tahun-tahun yang lalu, memang cara kita untuk menambahkan atau meningkatkan keluaran sektor pertanian dan perikanan adalah dengan menggunakan kaedah peningkatan produktiviti iaitu dengan membandingkan produktiviti kita di negara ini dengan negara-negara lain iaitu negara-negara yang boleh dibandingkan dengan kita.

Oleh itu, kebanyakannya negara yang mempunyai produktiviti tinggi dalam pengeluaran sama ada pertanian ataupun perikanan menggunakan teknologi moden atau cara-cara moden.

Kalau cara tradisi kita menggunakan perahu-perahu untuk ke laut menangkap ikan tetapi secara moden menggunakan teknikal akuakultur iaitu sama ada menggunakan sangkar-sangkar, kolam-kolam ataupun tangki-tangki malah menggunakan tangki-tangki yang bertingkat-tingkat.

Memang perkara sebegini akan memakan kapital kos yang tinggi akan tetapi hasilnya adalah lebih terjamin dan lebih selamat apabila musim hujan, tengkujuh, aktiviti tidak terhad dan tidak akan terhenti disebabkan keadaan ombak besar atau selainnya.

Berkenaan dengan tumbuhan rumpai laut atau ikan bukan makanan. Seperti yang dimaklumi kita pun sudah melalui pelaburan asing telah

dapat faedah daripada kemasukan produk asing dalam usaha mengembangkan perusahaan pengeluaran *algae* dan juga akan datang mengeluarkan ikan macam ikan haruan bukan untuk dimakan tetapi sebagai perhiasan (*ornamental fish*) yang mempunyai pasaran lumayan di seluruh duina.;

Berkenaan dengan penerokaan penangkapan ikan laut dalam. Perkara ini memang berkembang dengan pesatnya juga seperti mana yang di saksikan sendiri oleh Yang Berhormat ketika mengadakan lawatan di kawasan perikanan di Serasa baru-baru ini.

Beberapa buah kapal-kapal besar telah pun datang ke Brunei sama ada melalui *joint venture* dengan pelabur-pelabur dalam negara ataupun melalui pelabur asing. Kapal-kapal ini berupaya untuk beroperasi di laut dalam sehingga berminggu-minggu dan selalunya mempunyai beberapa buah kapal-kapal pengiring untuk mereka menangkap ikan dengan secara luas dan boleh memproses ikan yang mereka tangkap di laut sebelum mereka pulang ke darat.

Jadinya, perkembangan ini adalah perkembangan yang mengejutkan kita bukan dalam perancangan akan tetapi kejutan yang positif.

Jenis-jenis peralatan perikanan. Memang perkara ini dalam kawalan Jabatan Perikanan supaya jenis-jenis peralatan yang digunakan lebih

sesuai dan tidak terlampau *distractive* ataupun boleh menghapuskan stok-stok ikan kitani. Sebab itulah garis panduan dalam perkara ini sudahpun dikeluarkan, kebanyakan para nelayan sudah mengetahuinya.

3. Berpindah kepada tajuk Pelancongan. *Tracking* harus disediakan dengan kemudahan awam. Akan diambil maklum. Memang *jungle tracking* adalah aktiviti yang *popular* dalam kalangan orang tempatan juga pelancong-pelancong di negara ini, bukan sahaja di Daerah Temburong malah juga di Daerah Brunei Muara dan di Daerah Belait seperti di kawasan Labi dan Bukit Teraja.

Jabatan Pelancongan mempunyai strategi yang sesuai untuk dilanjutkan untuk memastikan supaya tidak terlampau banyak *tracking* yang dibuat kerana susah untuk *maintain*nya. Kita boleh menyediakan kemudahan tandas di hutan-hutan akan tetapi yang masalahnya nanti masalah *maintenance*, jadi kalau tidak di *maintenance* akan jadi masalah lagi.

Jadi, yang sesuainya kita mencuba untuk memfokus beberapa *tracking* yang terbaik dan perlu *maintain*, selamat untuk dikunjungi dan mudah diakses. Sebab itulah kita nya orang cuba untuk lebih berhati-hati untuk membuka. Walau bagaimanapun, banyak *tracking*

dibuat oleh pihak persendirian yang diluar kawalan kita, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ** akan dirundingkan dengan pihak-pihak yang berkenaan untuk memastikan ia selamat untuk dikunjungi oleh orang ramai.

4. Berpindah kepada tajuk Ternakan untuk memajukan ternakan lembu, kambing dan lain-lain. Untuk makluman kita sedang berunding dengan pelabur dari pihak *GLC (Government Link Company)* untuk menimbangkan permohonan mereka untuk mendapatkan satu kawasan yang besar di Kampung Batang Mitus untuk meningkatkan keluaran lembu secara *feedlot*.

Dengan adanya perkembangan ini nanti diharap sara diri kita dalam bidang pengeluaran daging segar akan meningkat kepada 100%. **إِنْ شَاءَ اللَّهُ**, perkara ini masih dalam perundingan dan diharap akan diselesaikan dalam tempoh terdekat ini.

Sekianlah jawapan kaola Yang Berhormat. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya kira cukuplah dahulu kita membincangkan dan membahaskan Rang Undang-Undang Perbekalan ini.

Saya tangguhkan mesyuarat peringkat Jawatankuasa ini untuk kita bersidang semula di Persidangan Majlis Mesyuarat Negara.

(Mesyuarat Jawatankuasa ditangguhkan)

(Majlis Mesyuarat bersidang semula)

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

Ahli-Ahli Yang Berhormat. Saya ingin menangguhkan Persidangan Majlis Mesyuarat Negara ini untuk kita berehat. Kita akan menyambung semula mesyuarat kita pada sebelah petang nanti sebagaimana lazimnya pukul 2.30 petang.

وبالله التوفيق والهداية
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)